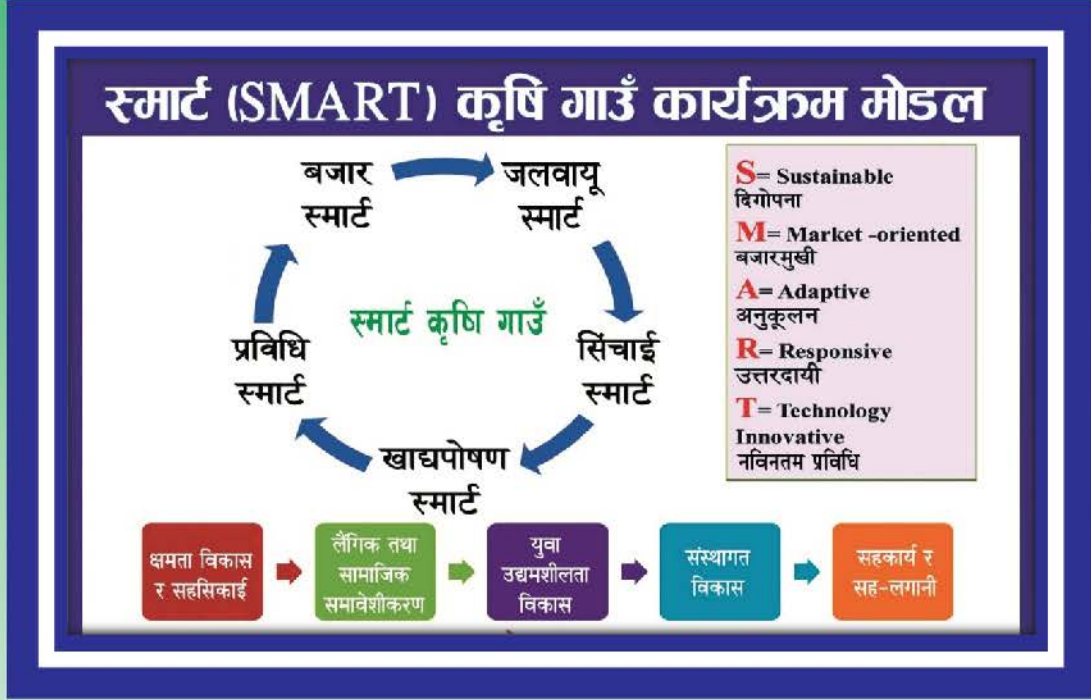

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको उपलब्धी पुस्तिका (आ.व. २०७८/०७९)

लुम्बिनी प्रदेश सरकार
कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय
स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन एकाई

राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल
वेबसाइट: www.molmac.lumbini.gov.np
इमेल: sav.ministry2075@gmail.com

लुम्बिनी प्रदेश भित्र मौलिक पहिचान भएका वाली वस्तु तथा सेवाको उत्पादन तथा प्रवर्द्धन, आधुनिक र समय सापेक्ष तरिकाबाट गर्न प्रदेश सरकारले कृषक समूह तथा सहकारी, स्थानीय तह, निजि संस्था, शैक्षिक तथा अनुसन्धान संस्था लगायतको सहकार्यमा प्रत्येक प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रको कम्तीमा एक स्थानमा दीगो कृषि बिकास कार्यक्रम सञ्चालन गरी रोजगारी श्रृजना गर्दै कृषकको आयस्तर वृद्धिका साथै खाद्य सुरक्षामा सुधार गर्ने उद्देश्यले तत्कालीन भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयबाट स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालनका लागि लुम्बिनी प्रदेश मन्त्रपरिषदबाट "स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि २०७६" स्वीकृत गरियो र आ.व. २०७५/०७६ देखि स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालनमा आएको हो। पहिलो आ.व. २०७५/०७६ मा ५२ वटा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने निर्णय भएकोमा ८ वटा कृषि ज्ञान केन्द्रहरु मार्फत कार्यान्वयन हुने गरी निर्णय भएका सबै स्मार्ट गाउँ कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरियो। त्यसै गरी आ.व. २०७६/०७७ मा थप २३ वटा र आ.व. २०७७/०७८ मा थप ४१ वटा स्मार्ट कृषि गाउँहरु गरी जम्मा ११६ वटा (कृषि तर्फका ६० वटा र पशुपन्छी तर्फ ५६ वटा) स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरु सञ्चालनका लागि निर्णय भई सञ्चालन भैरहेको छ। यसरी कार्यक्रम सञ्चालनका लागि निर्णय भए पश्चात कार्यविधि अनुसार क्रमागत रूपमा ४ आर्थिक वर्षसम्म कार्यक्रम सञ्चालन हुने गर्दछ।

यसरी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरु चार वर्षसम्म सञ्चालन भईसकेकाले यस कार्यक्रमको उपलब्धी मूल्याङ्कन गरी प्राप्त उपलब्धी अभिलेखीकरण गर्ने उद्देश्यले जिल्लास्थित सम्बन्धित कार्यालयहरुबाट विवरण सङ्कलन गरी प्रकाशन गर्ने जमर्को गरिएको छ। पुस्तिका तयार गर्नका लागि तथ्याङ्क उपलब्ध गराई सहयोग गरिदिनु हुने कृषि ज्ञान केन्द्र, भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र तथा एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय प्रति आभार व्यक्त गर्दछु। पुस्तिकालाई अन्तिम रूप दिने स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वय एकाई लगायत महत्वपूर्ण सुझाव दिनुहुने महाशाखाहरु, कृषि विकास निर्देशनालय, पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय तथा सम्पूर्ण कर्मचारी साथीहरुलाई धन्यवाद दिँदै यो प्रकाशन नीति निर्माता, कृषि व्यवसायी, सहयोगी संस्था तथा कृषि क्षेत्रमा चासो राख्ने सम्पूर्ण वर्गहरुलाई उपयोगी हुनेछ भन्ने अपेक्षा गर्दछु।

याम नारायण देवकोटा
प्रदेश सचिव
कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय

विषयवस्तु

भाग-१ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण	पेज नं १-१८
भाग-२ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको वित्तिय प्रगती (आ.व. २०७८/०७९)	पेज नं १९-३२
भाग-३ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको उपलब्धीहरू (आ.व. २०७८/०७९)	पेज नं ३३-४३
भाग-४ कार्यक्रम सञ्चालनमा देखिएको समस्या तथा समाधानका उपायहरू.	पेज नं ४४-४५
भाग-५ सफलताको कथाहरू	पेज नं ४६-४७

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण

१. परिचय

कृषि उत्पादनलाई बजारमुखी, व्यवसायमुखी, नाफामुखी र आत्मनिर्भर बनाई कृषकहरूको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरी दीगो आयस्तर बृद्धि गर्न "एक नमूना गाउँ" को रूपमा विकास गर्ने उद्देश्यले स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम संचालन गरिएको हो। "स्मार्ट कृषि गाउँ" भन्नाले विशिष्टता अनसारको बाली तथा पशुपन्छी सुहाँउदो जलवायु तथा वातावरण मैत्री अभ्यास, सिंचाई तथा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग एवम् जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरू अवलम्बन गर्दै कृषिको उत्पादन, उत्पादकत्व र गुणस्तर बृद्धि गरी आयआर्जनमा संलग्न भएका कम्तीमा ५० घरधूरी भएको सिकाई योग्य समुदाय बुझिन्छ।

२. कार्यक्रमका उद्देश्यहरू

- (क) कृषि उत्पादनलाई बजारमुखी, व्यवसायमुखी, नाफामुखी र आत्मनिर्भर बनाई कृषकहरूको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता अभिवृद्धि गरी दीगो आयस्तर बृद्धि गर्न "एक नमूना गाउँ" को रूपमा विकास गर्नु ।
- (ख) बाँझो र खाली रहेका कृषि जग्गाको समुचित प्रयोग तथा स्थानीयस्तरमा उपलब्ध श्रोत साधन र कृषि जैविक विविधताहरूको संरक्षण तथा प्रबर्द्धन गर्नु ।
- (ग) कृषि क्षेत्रको वातावरणीय जोखिम न्यूनीकरण गरी कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धिबाट दीगो खाद्य तथा पोषण सुरक्षा सुनिश्चिता गर्दै निर्यात प्रबर्द्धनमा टेवा पुर्याउनु ।
- (घ) महिला तथा युवा उद्यमशीलताको विकास गर्दै कृषिमा रोजगारीका अवसरहरू सृजना गरी बेरोजगारी दरलाई न्यूनीकरण गर्दै लैजानु ।

३. कार्यक्रमका रणनीतिक लक्ष्यहरू

- जलवायु अनुकूलन कृषि प्रणाली विकास गर्नु
- कृषकहरूको आमदानी दोब्बर बृद्धि गर्नु
- ग्रामीण क्षेत्रमा रोजगारी श्रृजना गर्नु र दीगो खाद्य सुरक्षा कायम गर्नु

४. कार्यक्रमका सम्भागहरू

कार्यक्रम संचालनका लागि देहाय बमोजिमका सम्भागहरू समावेश गरिएको छ ।

(क) जलवायु स्मार्ट (Climate Smart):

जलवायु स्मार्ट सम्भाग तर्फ क्षेत्र विशेष जलवायु समानुकूलित प्रविधि र अभ्यासहरू (Site-specific Climate Resilient Technologies and Practices) अवलम्बन गरिएको छ। मौसमी प्रतिकूलतामा जुध्न सक्ने बालीका जात एवम् पशु नक्षत्रका साथै कम उर्जा प्रयोग हुने तथा वातावरणमैत्री रैथाने

तथा उन्नत प्रविधि र अभ्यासहरू पर्दछन्। यस उप-क्षेत्र अन्तर्गत कृषि सूचना केन्द्र (Agri-information Centre) लाई प्राथमिकतामा राखी जलवायु पूर्वानुमान र प्रचार प्रसार लगायतका अन्य कृष्याकलापहरू सञ्चालन गरिएको छ। यसमा कूल आयोजना लागतको १० देखि २० प्रतिशतसम्म रकम खर्च गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(ख) सिंचाई स्मार्ट (Irrigation Smart):

यस सम्भाग अन्तर्गत सम्भाव्यता र कम लागतका आधारमा वर्षभरी सिंचाइ सुविधा सुनिश्चित हुने खालका आधुनिक साना सिंचाइका संरचना तथा प्रविधिको अवलम्बन गरिएको छ। यस अन्तर्गत आकाशको पानी संकलन, प्लाष्टिक पोखरी निर्माण, थोपा सिंचाइ वा स्प्रिङ्कल सिंचाइ, सोलार पम्प र पोखरी निर्माण जस्ता कृष्याकलापहरू सञ्चालन गरिएका छन् । यसमा कूल आयोजना लागतको २० देखि ४० प्रतिशत रकम खर्च गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(ग) पोषकतत्व स्मार्ट (Nutrient Smart):

दीगो भू-व्यवस्थापन वा भू-उपयोग नक्साङ्कन, एकीकृत बाली तथा खाद्यतत्व व्यवस्थापन, माटोमा कार्वन सञ्चितीकरण गर्ने खेती पद्धती तथा बैज्ञानिक पशु आहरा व्यवस्थापनका अभ्यासहरू अवलम्बन गरी माटोको उर्वराशक्ति बृद्धि गर्ने तथा पशुन्छीमा पोषण व्यवस्थापन कार्यलाई दीगो बनाउने कृष्याकलापहरू सञ्चालन गरिएको छ। यस उप-क्षेत्र अन्तर्गत कूल आयोजना लागतको १० देखि २० प्रतिशत रकम खर्च गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(घ) प्रविधि स्मार्ट (Technology Smart):

परम्परागत ज्ञान र प्रविधिहरूलाई बढी भन्दा बढी प्रोत्साहन गर्दै कृषि तथा पशुपन्छीपालनमा आधुनिक प्रविधिहरूको अवलम्बन, दीगो कृषि यान्त्रीकरणका लागि कस्टम हायरिङ्ग सेन्टर, करार खेती, जग्गा चक्लाबन्दी, पशु नश्ल सुधारका अभ्यासहरू, एक स्वास्थ्य अवधारणा (One Health Approach) लगायतका कृष्याकलापहरूमा जोड दिई बाली तथा पशुपन्छीहरूको उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने कार्यक्रम रहेको छ। यस उप-क्षेत्र अन्तर्गतका कृष्याकलापहरूमा कूल आयोजना लागतको २० देखि ४० प्रतिशतसम्म रकम खर्च गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(ङ) बजार स्मार्ट (Market Smart):

यस सम्भाग अन्तर्गत समुदायमा आधारित कृषि उपज संकलन तथा प्रशोधन केन्द्रहरू विकास गरी औपचारिक बजारीकरणको विकास तथा मूल्य शृङ्खलामा आधारित दीगो बजार प्रवर्द्धन (Sustainable Market Promotion) गर्ने उद्देश्य रहेको छ । किसानहरूलाई उत्पादित बस्तुको बजार मूल्यका बारेमा निरन्तर जानकारी गराइएको छ । यस उप-क्षेत्र अन्तर्गतका

क्रियाकलापहरूमा कूल आयोजना लागतको २० देखि ४० प्रतिशतसम्म रकम खर्च गर्ने व्यवस्था रहेको छ ।

(च) अन्तरसम्बन्धित बिषयहरू:

क्षमता विकास र सहसिकाई, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण, युवा उद्यमशीलता विकास, संस्थागत विकास तथा सहकार्य र सह-लगानी जस्ता अन्तरसम्बन्धित क्षेत्रसँग सम्बन्धित क्रियाकलापहरू सञ्चालन गरिएको छ ।

५. हालसम्म निर्णय भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरूको विवरण

(क) आर्थिक वर्ष २०७५/०७६

कार्यक्रम लागु भएको पहिलो वर्षको पहिलो चरणमा कार्यक्रम प्रदेशको प्रत्येक प्रादेशिक निर्वाचन क्षेत्रमा कम्तीमा एउटा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन हुने गरी सम्बन्धित प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रबाट निर्वाचित प्रदेश सभा सदस्यहरूको समन्वय र सिफारिसमा कार्यविधि बमोजिम मापदण्ड पुरा गरेको ५२ गाउँहरू छनौट गरी सञ्चालन गरियो । पहिलो वर्ष सम्पूर्ण कार्यक्रम कृषि ज्ञान केन्द्रहरू मार्फत सञ्चालन गरिएको थियो । पहिलो वर्ष सञ्चालित स्मार्ट कृषि गाउँहरूको नामावली तालिका-१ मा दिइएको छ ।

(ख) आर्थिक वर्ष २०७६/०७७

दोश्रो वर्षमा कृषि ज्ञान केन्द्रबाट पहिलो वर्षमा सञ्चालन भएका ५२ वटा स्मार्ट कृषि गाउँहरू मध्ये पशुपन्छी तर्फका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरू सम्बन्धित जिल्ला हेर्ने भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्रलाई हस्तान्तरण भई सञ्चालन गरियो । सोही आर्थिक वर्षमा कार्यविधिको दफा ६ खण्ड (ड) को व्यवस्था बमोजिम थप २३ वटा देहाय बमोजिमका तालिका-२ गाउँहरू स्थापना गरी सञ्चालन गर्ने निर्णय भयो ।

(ग) आर्थिक वर्ष २०७७/०७८

त्यसैगरी तेस्रो वर्षमा जम्मा ७५ वटा पुराना र थप ४१ वटा (तालिका-३) स्मार्ट कृषि गाउँहरू निर्णय भई ११६ वटा स्मार्ट कृषि गाउँहरू सञ्चालनमा आएका थिए । तालिका-४ मा कृषि तथा पशुपन्छी तर्फ छनौट भई कार्यान्वयन भएका र तालिका-५ मा बाली/वस्तु अनुसारका स्मार्ट कृषि गाउँहरूको विवरण दिइएको छ ।

तालिका १: आर्थिक वर्ष २०७५/०७६ मा निर्णय भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरूको विवरण

क्र.सं.	स्मार्ट कृषि गाउँको नाम	ठेगाना	बाली/बस्तु	सम्पर्क ब्यक्ति	सम्पर्क नं
क	कृषि ज्ञान केन्द्र, अर्घाखाँची				
१	श्री सिद्धेश्वर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	पाणिनी गा.पा. ६, धातिवाड, अर्घाखाँची	तरकारी र भैसीपालन	पुस्कर पौडेल	९८५११७८५६४
२	श्री बामरुक स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मालारानी गा.पा. ७, बामरुक, अर्घाखाँची	बाखापालन र तरकारी	डिल बहादुर थापा	९८४७३४३६०१
ख	कृषि ज्ञान केन्द्र, कपिलवस्तु				
३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मायादेवी गा.पा. ७, लालपुर, बनकसिहा, कपिलवस्तु	गाई/भैसीपालन	श्री ओम प्रकाश कुर्मी	९८५७०५२०९३
४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	विजयनगर गा.पा. ५, कटुवा, कपिलवस्तु	माछापालन	श्री राजेश कुमार उपाध्याय	९८४७३३१९
५	श्री कोइली स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बाणगंगा न.पा. ९, जिनुवा, बर्दहवा, कपिलवस्तु	मकै र धान खेती	चुरामणि आचार्य	९८४७०१५७७
६	श्री एकता स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	शिवराज न.पा. १, उमरी, कपिलवस्तु	तरकारी र बाखापालन	राधेश्याम चौधरी	९८४७२१९८९९
७	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	यशोधरा गा.पा. ७, सुन्तनवापुर, कपिलवस्तु	धान खेती र गाई/भैसीपालन	धरिन्द्र प्रसाद चौधरी	९८४७३९८२९
८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	महाराजगंज न.पा. १०, हर्दौना, कपिलवस्तु	तरकारी र धान खेती	ओम प्रकाश बनिया	९८०६९२८७६२
ग	कृषि ज्ञान केन्द्र, गुल्मी				
९	श्री राइबास स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रेसुङ्गा न.पा. ११, राइबास, गुल्मी	बाखापालन र कुखुरापालन	प्रदिप कुमार राना	९८६७४५१९८५

१०	श्री लुम्पेक बाखापालन स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सत्यवती गा.पा. ३, ठूलोलुम्पेक, गुल्मी	बाखापालन	तहलसिल राहादी	१८९६७२७४०७१
११	श्री छल्दी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	ईस्मा गा.पा. २, छल्दी, गुल्मी	बाखापालन माध्यपालन	दान बसि. जि .	१८५७०६१७५३
१२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	धुकोट गा.पा. ६, किमुर्क कमेरेपानी लाहारा, बेलटारी	बाखापालन र तरकारी खेती	रविलाल भण्डारी	१८६७४०४४१९
घ					
कृषि ज्ञान केन्द्र, दाङ					
१३	श्री रिभानटोल स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बंगलाचुली गा.पा. ६, रिभानटोल, दाङ	तरकारी र कागती	मणिराम डाँगी	१८०६२७९६०८
१४	श्री स्यानीगाउँ धोवघाट स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	घोराही उप म न. पा. ८ र १०, स्यानीगाउँ, दाङ	बसन्ते मकै र तरकारी	चन्द्र बहादुर चौधरी	१८४७८९४०४४
१५	श्री लुहाडवरा मटेरा स्मार्ट कृषि गाउँ	तुल्सीपुर उप म न. पा. १४, लुहाडवरा मटेरा, दाङ	बसन्ते मकै र तरकारी		१८१२८८१२३६
१६	श्री बुढाडाबर दुवचौर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	शान्तिनगर गा.पा. ७, बुढाडाबर दुवचौर, दाङ	बसन्ते मकै र तरकारी	दुर्योधन बलि	१८५१००९९०६
१७	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गढवा गा.पा. २, घुस्रा, दाङ	तरकारी खेती र बाखापालन	देवनाराण चौधरी	१८४०७६८०३४
१८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	लमही न.पा. ९, हर्दवा, दाङ	बाखापालन र कागती खेती	अमर बहादुर कुँवर	१८४७८९६५६
१९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	प्युठान न.पा. ९, १०, मरठाना, प्युठान	फलफूल र तरकारी	दिपेन्द्र के.सी.	१८५७८३६१२८
२०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सरुमारानी गा.पा. १, औलेनी, प्युठान	तेलहन, दलहन र तरकारी	डाल बहादुर रायमाझी	१८४४९९६०५९

कृषि ज्ञान केन्द्र, नवलपरासी (ब.सु.प.)						
ड	कृषि ज्ञान केन्द्र, नवलपरासी (ब.सु.प.)	कृषि गाउँ	ओमसतिया गा.पा. ५, तरैनी, रुपन्देही	तरकारी र धान खेती	गजेन्द्र सिहं चौधरी	१८४७०३२०६४
२१	श्री तरैनी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	लुम्बिनी सांस्कृतिक न. पा. ९, सोनवर्षा, रमवापुर, लकडीगढ, रुपन्देही	तरकारी र धान खेती	रुद्रनाथ चौधरी	१८०४४१४०२९
२२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	तिलोत्तमा न. पा. १४, मंगलापुर, रुपन्देही	तरकारी खेती	पन्नेलाल केवट	१८१९४०३४२७
२४	श्री धनेवा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	बर्दघाट न. पा. १३, धनेवा, नवलपरासी	धान र तोरी खेती	पूर्ण प्रसाद तिमिल्सना	१८५७०८०५२७
२५	श्री समयमाई स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	मर्चवारी गा.पा. १, हरीनगाडे, रुपन्देही	धान र तरकारी खेती	बासुदेव यादव	१८४७५४२०१३
२६	श्री मर्चवारी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	मर्चवारी गा.पा. ६, बगौली, रुपन्देही	धान र तरकारी खेती	अमरजीत यादव	१८०३०४८३०७
२७	श्री सुक्रौली स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	रामग्राम न. पा. १५, सुक्रौली, नवलपरासी	धान, मकै र गँहु	महेन्द्र प्रसाद केवट	१८६७४९७८८७
२८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	सैनामैना न. पा. ११, सालझण्डी, रुपन्देही	गाईपालन/भैसीपालन	तिलकराम घिमिरे	१८५७०७२३२६
२९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	सियारी गा.पा. १ र ३, भगदरीया सितपुर र लक्ष्मीपुर, रुपन्देही	गाईपालन	सुवास कुर्मी	१८५७०२४४४०
३०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि गाउँ	सरावल गा.पा. २, मगरसुठा, पटखौली, अत्रहरी, सरावल, ब. सु. प. नवलपरासी	बाखापालन	चेत नारायण थारु	१८४७९३६२१०

३१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	तिलोत्तमा न. पा. ६, पश्चि पहुनी, रुपन्देही	बाखापालन	देवी प्रभुसाल .	१८५७०३६४६४
३२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सैनमैना न. पा. ३, गंगानगर, रुपन्देही	कुखुरापालन	चित्र ब. थापा	१८४७२५१२३५
३३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	प्रतापपुर गा.पा. ८, पिपरपाटी, ब. सु. प. नवलपरासी	कुखुरापालन	वोम प्रकाश वनिया	१८०५४४५६६३
३४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	देवदह न. पा. ९. घोडाहा, बुद्धनगर, रुपन्देही	अर्गानिक तरकारी खेती		
च	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा				
३५	श्री हूँगी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रम्भा गा.पा. वडा नं.-१, हूँगी, पाल्पा	धान, तरकारी र मकै	श्री केदार प्रसाद बस्याल	१८४६२३९७३६
३६	श्री झयौँगला स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	तिनाउ गा.पा. वडा नं. २, झयौँगला, पाल्पा	धान, तरकारी र मकै	चोपलाल गिरी	१८५७०६२७८२
३७	श्री बराहदेवी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रामपुर न.पा. वडा नं-१०, हेकलाड, पाल्पा	धान, तरकारी र मकै	नोलराज भण्डारी	१८६४४६९११९
३८	श्री फोस्रान स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	तानसेन न. पा. १४, अर्गली, पाल्पा	बाखापालन	पुष्कर नाथ पाण्डे	१८६४३३२१७८
छ	कृषि ज्ञान केन्द्र, बाँके				
३९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गुलरियान. पा. ४, तुल्सिपुर, बर्दिया	तरकारी र बसन्ते मकै	रजिता चौधरी	१८४४८४७४८९
४०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	वडैयाताल गा.पा. ७, वकोटिया, दाङपुर, बर्दिया	आलु र तरकारी खेती	रुपा चौधरी	१८६८९७५५८५

४१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	राजापुर न. पा. ५, मुखियाजयपुर, बर्दिया	धान र मकै खेती	राम प्रकाश चौधरी	१८०४५८७८१४
४२	श्री शिवनगर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मधुवन न. पा. ८, शिवनगर, बर्दिया	गाई र भैसीपालन	नन्दलाल वली	१८४८२०४००४
४३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रासीसोनारी गा.पा. ७, फत्तेपुर, बाँके	तरकारी खेती र मुंग खेती	चक्रबहादुर थारु	१८६६४४३७४८
४४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	खजुरा गा.पा. २, सितापुर, बाँके	तरकारी र बसन्ते मकै	लालबहादुर खत्री	१८५८०२१०१९
४५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	वैजनाथ गा.पा. ४, तिलापुर नौलापुर, बाँके	तरकारी र बसन्ते मकै	इन्द्रबहादुर थापा	१८४८१७४१९५
४६	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	नेपालगंज उप म न. पा. १२, बेलासपुर करमोहना, बाँके	तरकारी र बसन्ते मकै	सन्कुमार बर्मा	१८५८०२३९७६
४७	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कोहलपुर न. पा. १३, खड्कवार, बाँके	धान, तरकारी, वसन्ते मकै	रिमबहादुर खत्री	१८४५५६९५८१
४८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	डुडुवा गा.पा. ३, हलबलडोली र हल्कारापुरुवा, बाँके	भैसीपालन र मास खेती	जाहिर खान	१८६८६४३७२८
ज	कृषि ज्ञान केन्द्र, रोल्पा				
४९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सिस्ने गा.पा. ७ र ८, स्यालाखा, भिमखोला, लथाकोट, रुकुम पूर्व	सुन्तलार अलैचि	सुजन रावल	१८४८०५९०६४
५०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	भूमे गा.पा. १, लुकुम, रुकुम पूर्व	भेडार आलु	तारा पुन	१८१०९६४७८०
५१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गंगादेप गा.पा. २ र ३, जिनावाड, रोल्पा	आलु र तरकारी खेती	प्रेम बहादुर वली	१८४७९४०४३३

५२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सुनिलस्मृति गा.पा. १ र २, घोडागाउँ, खुँग्री, रोल्पा	मसलाबाली मौरिपालन	र	बल बहादुर खत्री	१८४७८९९२७४
----	----------------------------------	---	-------------------	---	-----------------	------------

तालिका २: आर्थिक वर्ष २०७६/०७७ मा निर्णय भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरूको विवरण

सि.नं	स्मार्ट कृषिको नाम	ठेगाना	बाली/बस्तु	सम्पर्क ब्यक्ति	सम्पर्क नं
क	कृषि ज्ञान केन्द्र, नवलपरासी (ब.सु. प.)				
१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सुस्ता गा.पा. ४, नर्सही, नवलपरासी	निर्णय नभएको कार्यान्वयन नभएको		
२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	पाल्हीनन्द गा.पा. ५, गेर्मी, नवलपरासी	गाउँ तरकारी खेती	शिव कुमार गुप्ता	९८५७०४५९१६
ख	भेरेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञान केन्द्र, कपिलवस्तु				
३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कपिलवस्तु न. पा. १२, सौराहा गाउँ, कपिलवस्तु	गाई/भैसापालन	हरिद्वार यादव	९८१२९४२८६५
४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बुद्धभुमिन. पा. ६, महुवा, कपिलवस्तु	भैसीपालन	श्री बंशधर यादव	९८१५४४०९२६
ग	भेरेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञान केन्द्र, रोल्पा				
५	श्री भित्रीवन स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	थवाङ गा.पा. ३, भित्रीवन, मिरुल	बाख्रापालन	रामधन पुन	९८५७८७०७६२
घ	कृषि ज्ञान केन्द्र, गुल्मी				

६	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	छत्रकोट गा.पा. १, हुँगा, गुल्मी	तरकारी खेती	दान बहादुर पल्ली	९८५७०६१५१०
७	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मदाने गा.पा. २, बाझकटेरी, गुल्मी	गाई/भैसीपालन	हिमलाल भुसाल	९८६१७२७२२६
८	भटेरिनी अस्पताल तथा पशु सेवाविज्ञ केन्द्र, पाल्पा				
९	श्री मैदान स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	पूर्वखोला गा.पा. २, जल्पा, मैदान, पाल्पा	बाखापालन	खेमब. घर्ति	९८४०४९४१३२
१०	श्री माडी चक्रपथ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बगनासकाली गा.पा. १ र २, चिर्तुङ्गधारा, पोखराथोक, पाल्पा	बाखापालन/माछापान	मथुरा ढकाल	९८५७०६०४९६
११	भटेरिनी अस्पताल तथा पशु सेवाविज्ञ केन्द्र, रुपन्देही				
१२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मायादेवी गा.पा. ७, बनगाई, रुपन्देही	गाई/भैसीपालन	प्रताप सुराव	९८२१५०२११४
१३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बुटवल उप म न. पा. १५ र १६, रुपन्देही	गाई/भैसीपालन	नेत्र सापकोटा	९८००७४२०८१
१४	भटेरिनी अस्पताल तथा पशु सेवाविज्ञ केन्द्र, दाङ				
१५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	दंगिशरण गा.पा. ३, चखौरा र रावत गाउँ, दाङ	बाखापालन र बुंगुरपालन	खुसीराम चौधरी	९८४४९३८७९८
१६	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बबई गा.पा. ४, हापुरे गाउँ, दाङ	बाखापालन र भैसीपालन	केशमान खड्का	९८४१०९५१३५३
१७	भटेरिनी अस्पताल तथा पशु सेवाविज्ञ केन्द्र, बाँके				
१८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	जानकी गा.पा. १, साईगाउँ, बाँके	बाखापालन	इन्द्र बहादुर थापा	९८४८२७३३०५

१५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	नरैनापुर गा.पा. ६, कोहला लक्ष्मणपुर, बाँके	बाखापालन	सविर खान	९८४८०८६७६१
१६	श्री ठाकुरबाबा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	ठाकुरबाबा न. पा. ५, साहिपुर बनफडुवा, बर्दिया	बाखापालन	लिला राना मगर	९८६९७०८५८४
१७	श्री तिनघेरुवा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गेरुवा गा.पा. ४, तिनघरुवा, बर्दिया	बाखापालन	कालुराम थारु	९८४८१२५४२३
झ	कृषि ज्ञान केन्द्र, दाङ				
१८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	स्वर्गद्वारी न. पा. १, कोचिवाड र ५, सारी, प्यूठान	बाखापालन	वासुदेव थापा क्षेत्री	९८६३२८६५९२
ज	कृषि ज्ञान केन्द्र, रोल्पा				
१९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	त्रिवेणी गा.पा. ४, बुढागाउँ, रोल्पा	तरकारी खेती	प्रशाराम घर्ती	९८६३१३३०१९
२०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सुनछहारी गा.पा. ७, जेलवाड, रोल्पा	भट्मास, तरकारी र मसला खेती	राज रोका	
२१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	पुथाउत्तरगंगा गा.पा. १२, कोलगाउँ, रुकुम पूर्व	बंगुर र सिमी	प्रेम कुमार गुरुङ्ग	९८४७९८५३३३
ट	कृषि ज्ञान केन्द्र, अर्घाखाँची				
२२	श्री पावर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	शित्तगंगा न. पा. १४, पावर, अर्घाखाँची	अर्गानिक तरकारी खेती	बिर जाम्चाकी	९८५७०५६४८२
२३	श्री खिलु राईखन्ने स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	भूमिकास्थान न. पा. ३, खिलु, राईखन्ने, लेबासे, अर्घाखाँची	तरकारी खेती	भूपाल थापा मगर	९८६६०७९८३६

तालिका ३: आर्थिक वर्ष २०७६/०७८ मा निर्णय भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरूको विवरण

सि.नं	स्मार्ट कृषि गाउँको नाम	ठेगाना	बाली/बस्तु	सम्पर्क ब्यक्ति	सम्पर्क नं
क	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, कपिलवस्तु				
१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	शुद्धोधन गा.पा. ५, दोहनी शिवलवा, कपिलवस्तु	गाई/भैसीपालन	श्री दिनेश यादव	९८६०९६५१७३
ख	कृषि ज्ञान केन्द्र, गुल्मी				
२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गुल्मीदरबार गा.पा. १, टारीफाँट र २, घोराहाफाँट, गुल्मी	धान, गहुँ र मकै खेती	दुर्गामणि गौतम	९८४७५०५१३०
३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	चन्द्रकोट गा.पा. ६, हरेवा, गुल्मी	बाखापालन र तरकारी खेती	गोपालप्रसाद पौडेल	९८४०६९१११०
४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मुसिकोट न. पा. ८ र ९, गुल्मी	मौरीपालन	चुमान घर्ती मगर	९८६७३६७३३
५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रुरुक्षेत्र गा.पा. ५, बम्घा टाहाटिम, गुल्मी	आलु/तरकारी खेती	चेतनारायण श्रेष्ठ	९८४७५६४८८६
ग	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा				
६	श्री मर्मरा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	माथागढी गा.पा. वडा नं.-४, मर्मरा, पाल्पा।	मौरी, धान, मकै	बिर बहादुर राना	९८४७३९९७७५
७	श्री पौरखनी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रिब्दीकोट गा.पा. वडा नं.-६, ठिमुरे, पाल्पा	तरकारी र मकै	सम्भु नेपाल	९८४०३२१६२०
८	भेटेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, पाल्पा				
	श्री हिले स्मार्ट बाखापालन गाउँ कार्यक्रम	कालीगण्डकी गा.पा. १, हर्मीचौर, गुल्मी	बाखापालन/माछापालन	थानेश्वर पाण्डे	९८४६२०९२१०
९	श्री काउलेडाँडा स्मार्ट बाखापालन गाउँ कार्यक्रम	निस्दी गा.पा. ३, झिरुवास, पाल्पा	बाखापालन	धन बसाटीघरे .	९८१६८४७७३३

१०	श्री बुढीदमार स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रैनादेवी छहरा गा.पा. ८, सत्यवती, बुढीदमार, उपल्लो खण्ड, पाल्पा	तरकारी/खाद्यान्न	रेम बराना .	१८५७०४७२०१
११	श्री निस्ती मदाने स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मालिका गा.पा. ३, हाड्डी, गुल्मी	बाखापालन	रित बबुढा .	१८४२८०४०४६
घ भेरेरिनी अस्पताल तथा पशु सेवाविज्ञ केन्द्र, रुपन्देही					
१२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	शुद्धोधन गा.पा. ५, रुपन्देही	गाई/भैसीपालन र मकै खेती	विष्णु प्रगौतम .	१८४७०३७४८८
१३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रोहिणी गा.पा. २, मैनिहवा, रुपन्देही	बाखापालन	कान्छा कवार	१८०६९४२६२२
१४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सुनवल न. पा. ३, किर्तिपुर र ६, तिलकाना, नवलपरासी	बाखापालन	गोपि कृष्ण पौडेल	१८६७०३४३७४
१५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कञ्चन गा.पा. १, कुचेरा, रुपन्देही	गाई/भैसीपालन	गुममाया कुवर	१८४७२०८०४०
१६	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बुटवल उप म न. पा. १२, स्मार्ट कृषि सहकारी संस्था लि., रुपन्देही	भैसीपालन	वसन्त ढकाल	१८५७०२८९२८
ड कृषि ज्ञान केन्द्र, कपिलवस्तु					
१७	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृष्णनगर न. पा. ८, लौहरौला, कपिलवस्तु	तरकारी खेती	ठीकराम चौधरी	१८५७०५५२८०
च कृषि ज्ञान केन्द्र, दाङ					
१८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	राजपुर गा.पा. ७, ऐराना - सुनपथ्री, दाङ	बाखापालन, तरकारी र मसलाबाली	ओम प्रकाश रोका-योजकंस	१८६६५२६७९३
१९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	घोराही उप म. न. पा. ७, शुक्रवार, दाङ	तरकारी र धान खेती	गुरु प्रसाद चौधरी	१८४७८८२७२१
छ भेरेरिनी अस्पताल तथा पशु सेवाविज्ञ केन्द्र, दाङ					
२०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रासी गा.पा. ५ सिंगेगाउँ, दाङ	भैसीपालन र बाखापालन	भगवता अधिकारी	१८४७९६९१२४

२१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	तुल्सीपुर उप.म.न.पा. १८, अक्कासी सातकुले क्षेत्र, दाङ	पशुपालन	टेक बहादुर वली	१८४९७५५७६
ज	भेरेरिनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञान केन्द्र, बाँके					
२२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	नेपालगंज उप.म.न.पा. १६, जयसपुर, बाँके	बाखापालन र तरकारी खेती	मकबुल अहमद कुरेसी	१८०२५००३६२
झ	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्धी विकास कार्यालय, बर्दिया					
२३	श्री तिनघेरुवा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि	बाँसगढी न.पा. ६, सतरिहा, बर्दिया	वंगुरपालन	सुमित्रा चौधरी	१८२२४७९८६४
२४	श्री तिनघेरुवा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृषि	बारबर्दिया न.पा. ५, धोविया, बर्दिया	वसन्ते मैके र तरकारी खेती	पतिराम थारु	१७४८००११३२
ञ	एकिकृत कृषि तथा पशुपन्धी विकास कार्यालय, प्यूठान					
२५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	झिमरुक गा.पा. ८, दियाल्ना, प्यूठान	बाखापालन	धनु गिरी	१८६६४२७३६२
२६	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	गौमुखी गा.पा. ३, रजवारा (मेन्द्रावाड, काब्रावाड र दुर्वाँकाशिर), प्यूठान	बाखापालन र तरकारी खेती	डोर बहादुर पुन	१८६६१८६२८७
२७	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	मल्लरानी गा.पा. २, चुँजा कुडारा, प्यूठान	तरकारी, मसला र वसन्ते मैके	नारायण प्रसाद भट्टराई	१८४७८५६०२४
२८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	नौबहिनी गा.पा. ४, चोरमल र २ समेत, प्यूठान	बाखापालन र तरकारी खेती	रोम बहादुर घर्ति	१८६९५७११३४
२९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	माण्डवी गा.पा. २, मर्कावाड, रातापानी, प्यूठान	तरकारी खेती	नारायण प्रसाद अधिकारी	१८५७८३३७४०
३०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	ऐरावती गा.पा. ६, काउले छापे खोला, विजुली, प्यूठान	तरकारी खेती	श्याम थापा	१८५७८३६४२२
ट	कृषि ज्ञान केन्द्र, रोल्पा					
३१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गाउँ	परिवर्तन गा.पा. ५, रोल्पा	लसुन र दलहन खेती	हस्तराम बुढामगर	१८६६१८४३२६

३२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	लुङ्ग्री गा.पा. ४, नम्जा, रोल्पा	तरकारी र रैथाने कोदो खेती	बिबल खड्का	९८४८९६३३७
३३	भेटेरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रोल्पा				
३४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रोल्पा न.पा. ९, हवामा, रोल्पा	बाखापालन	केशर वहादुर घर्तिमगर	९८६९९५१११४
३५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	माडी गा.पा. ६, मिनाही, रोल्पा	बाखापालन	भिम वहादुर पुन	९८१०८१७३०३
३६	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रुन्टीगढी गा.पा. ८, रानवन, रोल्पा	बाखापालन	लाल वहादुर पुन	९८१३४५२०७७
ठ	कृषि ज्ञान केन्द्र, अर्घाखाँची				
३६	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सन्धिखर्क न. पा. १ र २, अर्घाखाँची	तरकारी खेती	प्रेम नारायण भुसाल	९८५७०६१४६६
३७	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	छत्रदेव गा.पा. ७, भगवती, अर्घाखाँची	निर्णय नभएको	विनोद खनाल	९८४७२३३१८५
ड	कृषि ज्ञान केन्द्र, नवलपरासी (ब. सु. प.)				
३८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गौडहवा गा.पा. ७, रुपन्देही	तरकारी खेती	विजय सिंह केवट	९८१७५५००७०
३९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सिद्धार्थनगर न. पा. १०, रुपन्देही	धान र तरकारी खेती	संजय कुमर सहानी	९८०५४०४४५
४०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सम्मरीमाई गा.पा. १, करौता गाउँ, रुपन्देही	धान खेती		
४१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कोटहीमाई गा.पा. ७, पर्सहवा र भंगाहिया, रुपन्देही	धान खेती		

तालिका ४: आर्थिक वर्ष तथा जिल्ला अनुसार हालसम्म निर्णय भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरूको विवरण

क्र.स.	जिल्लागत कार्यालयहरू	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम संख्या												कैफि	
		आ.व. २०७५/७६				आ.व. २०७६/७७				आ.व. २०७७/७८					जम्मा निर्णय भएको
		कृषि	पशुपन्छी	जम्मा	कृषि	पशुपन्छी	जम्मा	कृषि	पशुपन्छी	जम्मा	कृषि	पशुपन्छी	जम्मा		
१	नवलपरासी पश्चिम(व.सु.प.)	२	२	४	२	०	२	०	२	१	१	४	३	७	
२	रुपन्देही	६	४	१०	२	२	४	४	२	४	६	१०	१०	२०	
३	कपिलवस्तु	४	२	६	२	०	२	२	१	२	५	५	१०		
४	दाङ	४	२	६	२	०	२	२	३	५	६	६	१२		
५	बाँके	५	१	६	२	०	२	०	१	१	५	४	९		
६	बर्दिया	३	१	४	२	०	२	०	१	२	४	४	८		
७	पाल्पा	३	१	४	२	०	२	०	२	४	५	५	१०		
८	गुल्मी	०	३	४	२	१	२	४	२	६	५	७	१२		
९	अर्घाखाँची	२	१	३	२	०	२	२	१	२	४	२	६		
१०	प्युठान	२	०	२	१	१	२	३	३	६	५	४	९		
११	रोल्पा	२	०	२	३	१	३	२	३	५	६	४	१०		
१२	रुकुम पूर्व	१	१	२	१	१	२	०	०	०	१	२	३		
	कूल जम्मा	३४	१८	५२	२३	७	१६	२३	१९	४१	६०	५६	११६		

तालिका ५: बाली/बस्तु अनुसार हालसम्म निर्णय भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरूको विवरण

क्र.स.	छनौट भएको बाली/वस्तु	संख्या	आ.व. ०७५/७६	आ.व. ०७६/७७	आ.व. ०७७/७८	कैफियत
क	कृषि तर्फ	६०	३४	७	१९	
१	तरकारी खेती	२३	१०	४	९	
२	फलफूल	२	२	०	०	
३	आलु खेती	३	२	०	१	
४	मौरीपालन	२	०	०	२	
५	मसला/लसुन	२	१	०	१	
६	दलहन/तेलहन	२	१	१	०	
७	खाद्यान्न (धान/मकै/गहुँ)	२६	१८	२	६	
ख	पशुपन्छी तर्फ	५६	१८	१६	२२	
८	बाखापालन	३४	९	१०	१५	
९	गाई/भैसीपालन	१६	५	५	६	
१०	भेडापालन	१	१	०	०	
११	कुखुरापालन	२	२	०	०	
१२	बंगुरपालन	२	०	१	१	
१३	माछापालन	१	१	०	०	
	जम्मा	११६	५२	२३	४१	

(घ) आर्थिक वर्ष २०७८/०७९

विगतका तिन वर्षमा जम्मा ११६ वटा स्मार्ट कृषि गाउँहरू निर्णय भएर सञ्चालन गर्नका लागि निर्णय भएको थियो। निर्णय भएअनुसार सञ्चालन गर्नका लागि प्रत्येक आर्थिक वर्षमा बजेट व्यवस्थापन भएता पनि ५ वटा गाउँहरूको अवस्था सुधारउन्मुख नदेखिएपछि तपसिल अनुसारको आ.व. २०७५/०७६ को ३ वटा र आ.व. २०७६/७७ को २ वटा स्मार्ट गाउँहरूलाई निर्देशक समितिको मिति २०७८/११/१२ को निर्णयानुसार रद्द गरियो (तालिका ६)।

तालिका ६: कार्यविधि बमोजिम निर्देशक समितिबाट कार्यान्वयन रद्द गरिएका कार्यक्रमहरूको विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रमको नाम	ठेगाना	मुख्य बाली	निर्णय भएको वर्ष	कैफियत
१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सैनामैना न. पा. ३, गंगानगर, रुपन्देही	कुखुरापालन	०७५/७६	२०७५/७६ मा मात्र सञ्चालन भएको र
२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	प्रतापपुर गा.पा. ८, पिपरपाटी, ब. सु. प. नवलपरासी	कुखुरापालन	०७५/७६	आ.व. २०७६/७७ र २०७७/७८ गरी लगातार २ वर्ष सञ्चालन
३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	विजयनगर गा.पा. ५, कटुवा, कपिलवस्तु	माछापालन	०७५/७६	नभएकोले
४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बुटवल उप म.न.पा.- १५ र १६, रुपन्देही	गाई/भैसीपालन	०७६/७७	निर्णय भएर पनि दुई आ.व. कार्यान्वयन शुरुवात नै गर्न नसकेको
५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सुस्ता गा.पा. ४, नर्सही, नवलपरासी	निर्णय नभएको तर कृषि तर्फ	०७६/७७	

भाग-२

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको वित्तीय प्रगती (आर्थिक वर्ष २०७८/०७९)

(क) कृषि तर्फ सञ्चालित स्मार्ट कृषि गाउँहरुको वित्तीय प्रगती विवरण

कृषि तर्फ आ.व. २०७८/०७९ मा सञ्चालन भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरुको कार्ययोजना अनुसार खर्च भएको विवरण तालिका ७ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ७: कृषि तर्फ आ.व. २०७८/०७९ मा सञ्चालन भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरुको खर्च प्रगती विवरण

क्र.स	कार्यालयको नाम	सञ्चालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	शुरुवात भएको आ.व.	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साझेदारी रकम रु.	सम्बन्धित स्था.तहको साझेदारी रकम रु.	वित्तीय प्रगती	कैफियत
१	कृषि ज्ञान केन्द्र, बाँके											
१	श्री बेलासपुर कर्मोहना स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	नेपालगन्ज उपमहानगरपालिका -१२, बेलासपुर, बाँके	धान, मकै, आलु, गहुँ	२०७५/७६	४४१२०००	२२५००००	३४३६०६७	०	१६८१७७१	०	०.००	दायित्व भएको
२	श्री सित्तपुर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	खजुरा गाउँपालिका-०२, बाँके	धान, मकै	२०७५/७६	४५२००००	२२५००००	४२६१७८८	०	४२६१७८८	१००००००	०.००	
३	श्री वैजनाथ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	वैजनाथ गाउँपालिका-०४, तिलाककपुर, बाँके	तरकारी, मकै, धान, गहुँ, तोरी	२०७५/७६	४५५३३००	२२५००००	३२५२६८४	०	३२५२६८४	१७०००००	०.००	
४	श्री खड्कवार स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कोहलपुर नगरपालिका-१२, खड्कवार, बाँके	धान, मकै, गहुँ	२०७५/७६	४५०६४१९	२२५००००	२९५१८५०	०	२९५१८५०	०	०.००	

५	श्री रासिसोनारी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रासिसोनारी गाउँपालिका-०७, बकि	मकै, धान, आलु	२०७५/७६	४५०२१५०	२२५००००	४३२३९५	०	४३२३९५३	०	०.००
२	कृषि ज्ञान केन्द्र, अर्घाखाँची										
१	श्री बामरुक स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मालारानी गा.पा.-७, बामरुक	तरकारी र बाखा	२०७५/०७६	४५०००६०	२२५००००	२७१५४७६	०	१३५७७३८	०	६०.३४
२	श्री खिलुराई खन्ने स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम,	भूमिकास्थान-३ खिलुराई खन्ने	तरकारी खेती	२०७६/०७७	५००००००	३००००००	३२२८९०८	०	१२९१५६३	०	६४.५८
३	श्री पावर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	शितगंगा न.पा.-१४ पावर	अर्गानिक तरकारी	२०७६/०७७	५००००००	३००००००	३३४४०५६	०	१३३७६२२	०	६६.८८
४	श्री सन्धिखर्क स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सन्धिखर्क न.पा.-१ र २ कुडले सुक्मी	तरकारी खेती	२०७७/०७८	५३५७२२६	३७५००००	४८४३९५८	०	१४५३९६७	०	९०.४२
५	श्री सिद्धेश्वर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	पाणिनी गा.पा.-६	तरकारी र भैसीपालन	२०७५/७६		२२५००००					०.००
३	कृषि ज्ञान केन्द्र, गुल्मी										
१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम समूह	धुकोट गाउँपालिका-०४, गुल्मी	बाखा र तरकारी	२०७५/७६	१४७२५००	१२५००००	१३२६१००	११५१०१	१७५०९०	०	९२.०८
२	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम समूह	छत्रकोट गाउँपालिका-०१, हुँगा गुल्मी	तरकारी	२०७६/७७	४००२५०	३००००००	३८४०५७०	०	९६६०७०	०	९५.८२
३	श्री शिवशंकर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गुल्मीदरवार गाउँपालिका-१ र २, गुल्मी	खाद्यान्न	२०७७/७८	५,२९०,२५०	३७५००००	३७७७३७०	३२७६८९	५००४८०	११२५०००	८७.३८
४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम (बग्घा टाहटिम)	रुरुक्षेत्र गाउँपालिका-०५, टाहटिम, गुल्मी	आलु र तरकारी	२०७७/७८	५,६४०,३५०	३७५००००	३९,२७९,४०	३४८२७५०	४४५१९०	१३२५०००	९२.८७

५	श्री शालिमे मौरी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मुसिकोट नगरपालिका ८ र ९ मैदान, गुल्मी	मौरी	२०७७/७८	३७६१५००	३२९९५००	३२६६५७०	२७२९७१०	५३६८६०	०	८२.७३
६	श्री चक्रेश्वर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	चन्द्रकोट गाउँपालिका ३, ४ र ६, गुल्मी	बाबा र तरकारी	२०७७/७८	५४७६९००	३७५००००	३२९९०५०	३२९९०५०	६४०४८०	११२६०००	८७.९७
४	कृषि ज्ञान केन्द्र, दाङ										
१	श्री स्यानीगाउँ धोवघाट कृषि स्मार्ट गाउँ कार्यक्रम	घोराही उप महानगर पालिका ९ र १० दागा	मकै र तरकारी	२०७५/७६	४५०००००	२२५००००	३९१२०५७	१८२९५३	२०८२५२७	०	८१.३१
२	श्री शुक्रवार स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	घोराही उ.म.न.पा-७ शुक्रवार दाङ	तरकारी/धान	२०७७/७८	५४०००००	३७५००००	५००१६९०	३३९२०३	१६०९६५८	०	९०.४५
३	श्री लुहाडवरा मटेरा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	तुल्सीपुर उप महानगर पालिका १४ दागा	मकै र तरकारी	२०७५/७६	४५०००००	२२५००००	४३५०६०७	२१०२२९	२२४८३१२	०	९३.४४
४	श्री दुवीचौर बुढाडावर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	शान्तीनगर गाउँपालिका ७ दागा	मकै र तरकारी	२०७५/७६	४५०००००	२२५००००	३८३४०२०	१८११८४	२०२२१७१	०	८०.५३
५	श्री रिभानटोल स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बंगलाचुली गाउँपालिका ६ दागा	कागति र तरकारी	२०७५/७६	४५०००००	२२५००००	२४३६९००	१२९१७५	११४७१४१	०	५७.४१
६	श्री सुनपत्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	राजापुर गा.पा.-७, दाङ	बाबा र तरकारी	२०७७/७८		३७५००००		०.०००			०.००
५	कृषि ज्ञान केन्द्र, कपिलवस्तु										
१	श्री एकता स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	शिवराज नपा १, उमरी	तरकारी	२०७५/७६	४५०००००	२२५००००	२५३६२६५	१२६८१३	१२६८१३३	०	५६.३६
२	श्री सौरहा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कपिलवस्तु नपा १२, सौरहा	धान	२०७६/७७	४९०००००	३००००००	२७०९१८६	१६२५५१	१०८३६७४	०	५४.१८

३	श्री लोहरौला स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कृष्णनगर नपा ८, लोहरौला	धान	२०७७/७८	५३५७५४०	३७५००००	४५२९३२९	३१७०७३	१३५८७९९	०	८४.५५	
४	श्री कोइली स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	वाणगांगा न.पा.-९, बर्दहवा	धान	२०७५/७६		२२५००००		०			०.००	कार्यक्रम सञ्चालन नभएको
५	श्री चतुर्भुजा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मायादेवी गा.पा.-७, लालपुर-वनकसिया	गाई/भैसी	२०७५/७६		२२५००००					०.००	लगातार ३ वर्ष कार्यक्रम सञ्चालन नभएको
६	श्री विराट स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	महाराजगञ्ज न.पा.-१०, हरदौना	तरकारी	२०७५/७६		२२५००००					०.००	कार्यक्रम सञ्चालन नभएको
६	कृषि ज्ञान केन्द्र, नवलपरासी											
१	श्री धनेवा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बर्दघाट न.पा. १३ धनेवा	धान, तोरी	२०७५/७६	४४९९७७५	२२४९९८६	२०९५३२८	९८७४८४	११०७८४४	०	४३.८९	
२	श्री सुकौली स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रामग्राम न.पा १५ सुकौली	धान, गहुँ	२०७५/७६	४४९९७७५	२२४९९८६	३१९२४०९	१४६६४०	१७२६००४	०	६५.१७	
३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	पाल्हीनन्दन गा.पा. ५ रोमी	तरकारी	२०७६/७७	४९९९७७५	२९९९८३४	४४६६०६९	२४५३९९	२०१२०७७	०	८१.८०	
४	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सुस्ता गा.पा.-१ छिवनी र फेचुवा	मकै र तरकारी	२०७६/७७		३००००००		२			०.००	निर्देशक समितिबाट रद्द भएको
७	कृषि ज्ञान केन्द्र, पाल्पा											
१	श्री पौरखनी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रिबिकोट-६, ठिपुरे	तरकारी	२०७७/७८	५३५००००	३७५००००	४७४०९४१	२९६५७०	७७६४३५	९९८८०	७९.०९	
२	श्री झ्यांगला स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	तिनाउँ-२, झ्यांगला	तरकारी, खाद्यान्नबा	२०७५/७६	४४९८७३०	२२४९३६०	३०९०७९९	१३२३४३	६८९२८८	१०७८०	५८.८४	
			ली		.	.		१		००		

३	श्री हुँगी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रम्भा-१, हुँगी	खाद्यालवा ली, तरकारी	२०७५/७६	४५००७८०	२२५०३९०	२७४३४९५	८५००८४	३६०७४४	१५३२६६७	३७.७७	
४	श्री मर्मरा गोलिद स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	साथागढी-४, मर्मरा	मौरी	२०७७/७८	५४१४०५०	३७५००००	३६३३७९६	२५४३६५७	१०९०१३९	०	६७.८३	
५	श्री बराहदेवी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	पाल्पा रामपुर न पा १०, हेक्लाङ्ग	धान, तरकारी र मकै	२०७५/०७								
८	कृषि ज्ञान केन्द्र, रुपन्देही											
१	श्री त्रैनी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	ओमसतिया गा.पा-५, रुपन्देही	धान तरकारी	२०७५/७६	२५१४०००	१२५७०००	१६७५१२	८४८५४६	८१८९६९	०	६७.५१	
२	श्री सोनवर्षा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	लु.स.न.पा-९, रुपन्देही	धान तरकारी	२०७५/७६	४५०००००	२२५००००	४१६७९८	१९९३५६६	२१७४४२२	०	८८.६०	
३	श्री मंगलपुर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	तिलोत्तमा-१४, रुपन्देही	तरकारी	२०७५/७६	४५०००	२२५००००	३७७८१८	१९२३१८	१८५४९९६	०	८५.४८	
४	श्री समयमाई स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मर्चवारी-१, रुपन्देही	धान तरकारी	२०७५/७७	४५०००	२२५००००	३१३६८३२	१४६९०५७	१६६७७७५	०	६५.२९	
५	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गौडहवा-७, रुपन्देही, बरगदहिया,	तरकारी	२०७७/७८	५३५७१४१	३७५००००	५२६२०१९	३५४८९१	१७१३१०२	०	९४.६४	
६	श्री दोगाहरी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सि.न.पा-१०, रुपन्देही	धान तरकारी	२०७७/७८	५३५७४००	३७५००००	५१११९५	३५०६५३	१६०५४१८	०	९३.५१	
७	श्री मर्चवारी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मर्चवारी गा.पा.-६, बगौली	धान तरकारी	२०७५/७६		२२५००००					०.००	
८	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	देवदह न.पा ९, बुद्धनगर	अर्गानिक तरकारी	२०७५/७६		२२५००००					०.००	
९	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सम्मरीमाई गा.पा.-१, करौला गाउँ	धान	२०७७/७८		३७५००००					०.००	
											२	
											वर्ष	

१०	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	कोटीहीमाई गा.पा.-७, परसहवा र भंगाहिया	धान	२०७७/७८	३७५००००	३७५००००	४८५७००	२४१०१०	२००००००	०	०.००	कार्यक्रम सञ्चालन नभएको
१	कृषि ज्ञान केन्द्र, रोल्पा											
१	श्री जेल्वाङ्ग स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सुनछेहरी गा.पा.७ जेल्वाङ्ग	भटमास ,मसलावा ली	२०७६/७७	५००००००	३००००००	४८५७००	२४१०१०	२००००००	०	५०.३४	
२	श्री घोडागाउँ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सुनिलस्मृति गा.पा.१ घोडागाउँ	मसलावा ली, बाखा	२०७५/०७६	४५०००००	२२५००००	४०४८००	०	०	०	०.००	दाइत्व सिर्जना भएको
३	श्री परिवर्तन स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	परिवर्तन गाँउपालिका ५ जुमाराङ्गसी, रोल्पा	लसुन र दलहन	२०७७/०७८	५३५००००	३७५००००	३६५६००	०	१६१३०००	३३६००	०.००	दाइत्व सिर्जना भएको
४	श्री लुप्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	लुप्री गा.पा.४ हुलो नम्जा	तरकारी र कोदो	२०७७/०७८	५२८२०००	३७५००००	५२६२१२	०	१५३२०००	०	०.००	दाइत्व सिर्जना भएको
५	श्री त्रिवेणी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	त्रिवेणी गा.पा.४ बुढागाउँ	तरकारी बाली	२०७७/०७८	५००००००	३००००००	३१७५४९	०	२००००००	०	०.००	दाइत्व सिर्जना भएको
६	श्री जिनावाङ्ग स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गंगादेव गा.पा.३ जिनावाङ्ग, रोल्पा	आलु र रायोको बिउ	२०७५/०७६	४५०००००	२२५००००	४०४८३०	१८०४८०	२२५००००	०	५०.२१	

(ख) पशुपन्धी तर्फ संचालित स्मार्ट कृषि गाउँहरूको वित्तिय प्रगती विवरण पशुपन्धी तर्फ आ.व. २०७८/०७९ मा सञ्चालन भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरूको कार्ययोजना अनुसार खर्च भएको विवरण तालिका ८ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ८ : पशुपन्धी तर्फ आ.व. २०७८/०७९ मा सञ्चालन भएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमहरूको प्रगती विवरण

क्र.सं	कार्यालयको नाम	संचालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	शुरुवात भएको आ.व.	कुल संलग्न घासुरी	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साझेदारी रकम रु.	स्था.त हको साझेदारी रकम रु.	वित्तिय प्रगती	कैफियत
भेटीरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, अर्घाखाँची													
१	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ बाखा कार्यक्रम	छत्रदेव अर्घाखाँची गा.पा.-७	बाखा	२०७७/७८	६०	५३४८२५०	३७५०००	५३०८००	३७०००००	१६०८००	०	९८.६७	
भेटीरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, दाङ													
१	श्री घुसा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गढवा गा.पा. २ दाङ	बाखा/तरकारी	२०७५/७६	६०	४५०००००	२२५०००	३२४७८६६	१६२१७८९	१६२६०७	०	७२.०८	
२	श्री चखौरा रावत गाउँ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	दंगिशरण गा.पा. ३ र ४ दाङ	बाखा	२०७६/७७	८१	५००००००	३०००००	४१७१५	२४८७९५७	१६२९२०	०	८२.९३	
३	श्री राप्ती स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	राप्ती गा.पा. ५ दाङ	बाखा/बैसी	२०७७/७८	५०	५३७५७५०	३७५०००	४६५५८७	२९३६८८५	१७१८९८	०	७८.३२	
४	श्री अक्कासी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	तुल्सीपुर १८ दाङ	बाखा/बैगुर	२०७७/७८	८२	५३७५०००	३७५०००	५०३३१९	३४४४५५४	१५८८६४	०	९१.८५	
५	श्री सुनपत्री ऐराना स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	राजपुर गा.पा. ७	बाखा/तरकारी	२०७७/७८	६८	५३७५०००	३७५०००	४८९११५	३३०५७३६	१५८५४१	०	८८.१५	
६	हर्दवा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	लमही न. पा.-९, हर्दवा, दाङ	बाखा/पालन	२०७५/७६									कार्यक्रम

क्र.सं	कार्यालयको नाम	संचालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	शुरुवात भएको आ.ब.	कुल संलग्न घरधुरी	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साझेदारी रकम रु.	स्था.तहको साझेदारी रकम रु.	वित्तिय प्रगती	कैफियत
			कागति खेती										सञ्चालन नभएको
एकिकृत कृषि तथा पशुपंछी विकास कार्यालय, बर्दिया													
१	धोविया स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बारबर्दिया ५, बर्दिया	बसन्ते मकै/तरकारी	२०७७/०७८	८३	५३५८०००	३७५००००	४४७९०००	२९८३०००	१६०८०००	०	७९.५५	
२	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	राजापुर ५, बर्दिया	धान र बसन्ते मकै	२०७५/०७६	५०	१२२४०००	६१२०००	१०५७०००	५४००००	६१२०००	०	८८.२४	
३	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गुलरिया ४, बर्दिया	तरकारी र बसन्ते मकै	२०७५/०७६	१०९	४५०२०००	२२५००००	४०३९०००	१९९३०००	२२५००००	०	८८.५८	
४	बकोटिया स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	बडैयाताल ७, बर्दिया	आलु/बसन्ते मकै	२०७५/०७६	५५	१५२००००	७६००००	७११०००	४४१०००	७६००००	०	५८.०३	
५	श्री ठाकुरबाबा स्मार्ट बाख्रा पालन कार्यक्रम	ठाकुरबाबा ५, शाहपुर, बर्दिया	बाख्रा	२०७६/०७७	५०	३५०००००	२१००००	२११३००	१३३९०००	१४००००	०	६३.७६	
६	श्री तिमघेरुवा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गेरुवा ४, बर्दिया	बाख्रा	२०७६/०७७	५४	५००००००	३०००००	४०९२००	२४३९०००	२०००००	०	८१.३०	
७	श्री सतहरिया स्मार्ट कृषि तथा पशुपंछी पालन कार्यक्रम	बासँगढी ६, बर्दिया	बांगुर	२०७७/०७८	५०	५४०४०००	३७५०००	१४९६००	१०१३०००	१६५४००	०	२७.०१	

क्र.सं	कार्यालयको नाम	संचालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	युरवात भएको आ.व.	कुल संलग्न घरधुरी	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साझेदारी रकम रु.	स्था.तहको साझेदारी रकम रु.	वित्तिय प्रगती	कैफियत
८	श्री स्मार्ट कृषि तथा पशुपन्छी पालन कार्यक्रम	मधुवन न.पा.-८, बर्दिया	गाई भैसी	२०७५/०७६									कार्यक्रम सञ्चालन नभएको
भेटीरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, गुल्मी													
१	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	मदाने गा.पा. बौद्धकटेरी	भैसीपालन	२०७६/०७७	१००	५००००००	३००००००	४०३५५५	२३९१०१०	०	०	७९.७०	
२	स्मार्ट कृषि बाखापालन कार्यक्रम	सत्यवती गा.पा. ३ टुलो लुम्पेक	बाखापालन	२०७५/०७६	५०	४५०००००	२२५००००	४६५०००	२१३४०००	०	०	९४.८४	
३	स्मार्ट कृषिगाउँ कार्यक्रम (बाखा तथा लोकल कुखुरा)	रेसुङ्गान.पा. ११ राङ्गवास	बाखा तथा लोकल कुखुरा	२०७५/०७६	५०	४५०००००	२२५००००	०	०	०	०	०.००	
४	छल्दी स्मार्ट कृषि कार्यक्रम	इस्मा गा.पा. २ छल्दी	बाखा तथा माछा	२०७५/०७६	५०	४५०००००	२२५००००	०	०	०	०	०.००	
५	हिले स्मार्ट बाखापालन कार्यक्रम	कालीगण्डकी गा.पा. १ हर्मिचौर	बाखा	२०७७/०७८	६०	५४०००००	३७५०००	०	०	०	०	०.००	
६	निस्ती मदाने स्मार्ट बाखापालन कार्यक्रम	मालिका गा.पा. ३ हाङ्गदी	बाखा	२०७७/०७८	५०	५४०००००	३७५०००	०	०	०	०	०.००	
भेटीरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, कपिलवस्तु													
१	श्री चतुर्भूती गाई भैसी स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	मायादेवी गा.पा. ७ लालपुर	गाई/भैसी पालन	२०७५/०७६	११२	४५००००	२२५०००	४३३४४२	११७२१५०	३१६२२७	०	५२.१०	

क्र.सं	कार्यालयको नाम	संचालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	शुरुवात भएको आ.व.	कुल संलग्न घरधुरी	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साझेदारी रकम रु.	स्था.त हको साझेदारी रकम रु.	वित्तिय प्रगती	कैफियत
२	श्री गणेश भैसी स्मार्ट गाँउ कार्यक्रम	बुढभूमी न.पा. ६ महुवा	भैसी पालन	२०७६/०७७	८५	५३०५४००.	३००००००	२८७४०७८	१५१०२६५	१३६३८१३	०	५०.३४	
३	श्री कोटहीमाई स्मार्ट गाई भैसी गाँउ कार्यक्रम	शुद्धोधन गा.पा. ५ दोहनी शिवलवा	गाई/भैसी पालन	२०७७/०७८	७४	५४७८८८००.	३७५००००	४७७८७५	३१०२१९५	१६७६५५	०	८२.७३	
४	श्री संगम स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	विजयनगर गा.पा.-५ कपिलवस्तु	माछापालन	२०७५/०७६									निर्देशक समितिबाट रद्द भएको
भैरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, नवलपरासी													
१	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम (बाखा पालन)	सुनवल न.पा. ३ किर्तिपुर र तिल्काना ६ न.पा. ५ नवलपरासी	बाखा पालन	२०७७/०७८	५०	५३५७०००	३७५००००	४४३८६१८	३१०७०३२	१३३१५८६	०	८२.८५	
२	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सरावल गा.पा. २ मगरमुडहा, पटखौली र अन्नहटी प नवलपरासी	बाखा पालन	२०७५/०७६	५१	४५०००००	२२५००००	३९९४७८८	१९९५४७५	१९९९३०८	०	८८.६९	निर्देशक समितिबाट रद्द भएको
३	श्री स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	प्रतापपुर गा पा ८, पिपरपाटी, ब. सु. प.	कुखुरापालन	२०७५/७६									
भैरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, पाल्पा													
१	श्री फोस्रान स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	तानसेन-१४, अर्गोली, पाल्पा	बाखा	२०७५/०७६	६६	४५०००००	२२५००००	३७९७५५	१८९८७७५	१८९८७७५	०	८४.३९	

क्र.सं	कार्यालयको नाम	संचालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	युरुवात भएको आ.व.	कुल संलग्न घरधुरी	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साझेदारी रकम रु.	स्था.त हको साझेदारी रकम रु.	वित्तिय प्रगती	कैफियत
२	श्री माडी चक्रपथ स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	वगनासकालि-१,२ पाल्पा	बाखा/माछा	२०७६/०७७	५०	३९०००००	३००००००	३७१८२२०	२८६३२००	८५६०००	०	९५.४१	
३	श्री स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	पुर्वखोला-२, जल्पा, पाल्पा	बाखा	२०७६/०७७	५०	३९०००००	३००००००	३९७३७६	२८८६६९०	१०८७०७	०	९६.२२	
४	श्री काउले डाँडा स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	निस्सी-३, क्षिरवास, पाल्पा	बाखा	२०७७/०७८	६०	४८७५०००	३७५००००	४८७५००	३६४६८७८	२१६०००	१०१	९७.२५	
५	बुढिदमार स्मार्ट कृषि कार्यक्रम	रैनादेवी छहरा गा.पा.	तरकारी/खाद्यान्न	२०७५/७६									

भेटीरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रोल्पा

१	श्री भित्रिवन स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	थवाड गा.पा. ३ भित्रिवन	बाखा	२०७६/७७	५०	५००००००	३००००००	३७२६१२	१८८३९९२	२००००	०	६२.८०	
२	श्री कोर्चावाड स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	माडी गा.पा. ६ मिनाही	बाखा	२०७७/०७८	५९	५३५८०००	३७५००००	५५०५२७	३६०८३६४	५३६०००	१०७	९६.२२	
३	श्री हामा हाडवाड स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रोल्पा न.पा. ९ हामा	बाखा	२०७७/०७८	६०	५३५८०००	३७५००००	५३७३७५	३३०९७८	१६०८००	०	९०.१६	
४	श्री रानीसिद्ध स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	रुटिगढी गा.पा. ८ रानवन, रोल्पा	बाखा	२०७७/०७८	५०	५३५८०००	३७५००००	४०३२९८	२८०१५२६	१६०८००	०	७४.७१	

भेटीरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, रुपन्देही

१	स्मार्ट कृषि पशुपालन कार्यक्रम	सैनासैना-११, सालझण्डी	गाई भैसी	२०७५/०७६	६३	४५०००००	२२५००००	४५००००	२०६९२००	७५००००	१५०	९१.९६	
---	--------------------------------	-----------------------	----------	----------	----	---------	---------	--------	---------	--------	-----	-------	--

क्र.सं	कार्यालयको नाम	संचालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	शुरुवात भएको आ.व.	कुल संलग्न घरधुरी	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साझेदारी रकम रु.	स्था.त हको साझेदारी रकम रु.	वित्तिय प्रगती	कैफियत
२	सियारी स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	सियारी २ र ३, हनैया	गाई भैसी	२०७५/०७६	५०	५८८१०००	२२५०००	५८८१००	१९१०२००	२१३१००	१५००००	८४.९०	
३	स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	तिलोत्तमा-६, पश्चिम पाहुनी	बाखा	२०७५/०७६	५५	४५०००००	२२५०००	४५००००	१२१७०१०	२२५०००	०	५४.०९	
४	स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	मायादेवी-०७, बनगाई	गाई भैसी	२०७६/०७७	७६	४३०००००	३०००००	४३००००	२७६१६१०	१३००००	०	९२.०५	
५	स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	शुद्धोधन-५	गाई भैसी	२०७७/०७८	५८	५३६००००	३७५०००	५३६०००	२०६५६६७	१६१०००	०	५५.०८	
६	कञ्चन स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	कञ्चन-१	गाई भैसी	२०७७/०७८	५०	५७५००००	३७५०००	५७५०००	३२८६२५८	१५००००	५००	८७.६३	
७	प्रगती स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम (बाखापालन)	रोहिणी-२, मैनहवा	बाखा	२०७७/०७८								०.००	कार्यक्रम सञ्चालन नभएको
८	स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	बुटवल-१२	गाई भैसी	२०७७/०७८								०.००	कार्यक्रम सञ्चालन नभएको
एकिकृत कृषि तथा पशुपन्छी विकास कार्यालय, प्युठान													
१	मरूठाना स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	प्युठान न.पा.९,१०	तरकारी/फलफूल	२०७५/७६	९१	५९५२०००	२२५००००	५९५२०००	२१५६१५०	१२०२०००	२५००००	९५.८३	दायित्व भएको
२	बिजुलीकोट स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	ऐरावती गा.पा.६	बाखा/तरकारी	२०७७/७८	६६	५४५२०००	३७५००००	५४५२०००	०	७९६०००	८५१०००	०.००	दायित्व भएको
३	जनप्रिय स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम	मल्लरानी कुडारा	तरकारी	२०७७/७८	५८	६६३१०००	३७५००००	६६३१०००	०	८५१५८०	२०००००	०.००	दायित्व भएको

क्र.सं	कार्यालयको नाम	संचालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	शुरुवात भएको आ.व.	कुल संलग्न घरघुरी	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साझेदारी रकम रु.	स्था.त हको साझेदारी रकम रु.	वित्तिय प्रगती	कैफियत
४	मर्कावाड स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	माण्डवी गा.पा. २	तरकारी	२०७७/७८	६१	६४६६०००	३७५००००	६४६६०००	३४८३४६०	७९६०००	२०००००	१२.८९	
५	दियाल्ता स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	झिमरुक गा.पा. ८ दियाल्ता	बाखा/लसुन	२०७७/७८	५०	६०६००००	३७५००००	५८६००००	०	८१००००	१५००००	०.००	दायित्व भएको
६	तिखाचुली स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	गौमुखी गा.पा. ३ खरा, रजवारा	बाखा/तरकारी	२०७७/७८	६०	६०४००००	३७५००००	५६९५४७०	३४२५९७०	७९००००	१५००००	९१.३६	
७	कुसुण्डे स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	स्वर्गद्वारी न.पा. १	बाखा/अदुवा	२०७६/७७	५९	५००००००	३००००००	३८१२९५०	२५९०५२०	८०००००	१२००००	८६.३५	
८	नौबहिनी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	नौबहिनी गा.पा. २, ४	बाखा/तरकारी	२०७७/७८	६०	६६१३०००	३७५००००	६९०३०००	०	८६३०००	२०००००	०.००	दायित्व भएको
९	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	सरमरानी गा.पा.-, बौङ्गशाल	तेलहन/दलहन	२०७५/७६									
भेटीरिनी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, बाँके													
१	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	हुडुवा गा.पा.-३ बाँके	भैसी पालन/खाद्यान/मुगा खेति	२०७५/७६	७५	४५०००००	२२५००००	४५०००००	२१०००००	२२५००००	२०००००		
२	जैसपुर स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	नेपालगन्ज उ.म. न.पा.-१६ बाँके	बाखा	२०७६/०७७	५७	५२०००००	०	३७५५००	३५२००००	०	२५२००००		

क्र.सं	कार्यालयको नाम	संचालन भएको स्थान	बाली/बस्तु	शुरुवात भएको आ.व.	कुल संलग्न घरधुरी	कुल योजना रकम रु.	कार्यालयको स्वीकृत अनुदान रकम रु.	कुल खर्च रकम रु.	कार्यालयको भुक्तानी रकम रु.	समितिको लागत साहजदारी रकम रु.	स्था.तहको साहजदारी रकम रु.	वित्तिय प्रगती	कैफियत
३	कोहला बाखा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	नैनापुर गा.पा-६ बकिक	बाखा	२०७६/०७७	५१	५००००००	३०००००		०	२००००००			आ.ब. २०७६/७७ मा कार्यक्रमसन्धालन गरिएको
४	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	जानकी गा.पा-१ बकिक	बाखा	२०७६/०७७	५२	५२०००००	५३५६००	३७५०००	५५९१२६५	३५२०००	१६०६००		

भाग-३

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको उपलब्धीहरू (आ.व. २०७८/७९)

(क) सूचाङ्क अनुसारका उपलब्धीहरू

तालिका ९: लाभान्वित घरधुरी, तालिम प्राप्त तथा रोजगारी संख्या

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम	घरधुरी	तालिम प्राप्त संख्या	रोजगारी सृजना संख्या
कृषि तर्फ	५००३	३१५०	९५९८
पशुपन्छी तर्फ	२४०६	१६५९	२२२६
कूल	७५०९	४८०९	११८२४

तालिका १०: कृषि बाली तथा पशुपन्छीको क्षेत्रफल/संख्या थपको अवस्था

कृषि बाली/वस्तुको विस्तार				पशुपन्छी/ संख्या			
क्षेत्रफल हे.	शुरु वर्ष	हालको	थप	बाली	शुरु वर्ष	हालको	थप
खेती विस्तार	१४६१	२०८३	६२२	बाखा	८५८१	१४६४८	६०६७
सिँचाई विस्तार	९३८	१७२८	७९०	बंगुर	८१९	१६००	७८१
मौरी घर संख्या	५००	१३५५	८५५	गाई /भैंसी	१६९२	४५७०	२८७८
				भेडा	३०००	६०००	३०००

तालिका ११ : कृषि तथा पशुपन्छीजन्य उत्पादनको अवस्था

क्र.सं.	बाली वस्तु	हालको उत्पादन (कुण्टल)	विक्री परिमाण (कुण्टल)	विक्री भएको उत्पादनको मुल्य रु. हजारमा (प्रचलित दरमा)
१	आलु	८९२२	७४८८	२२४६४.००
२	खाद्यान्न	११०१६४.१	३९३८२.२	१४९६५२.३६
३	तरकारी	५८१७०	५०७३९.५	१३६३०१.१३
४	रायोको बीउ	८९	८१	८१००.००
५	तोरी	४८	३९.१	५८६.५०
६	दलहन	१४५	१२२	२२१५.००
७	फलफूल	५७९०	५१८०	४९८४०.००
८	मसलाबाली	७६५	७५१	४५०६.००
९	मह	८४	७४	२९६०.००
१०	बाखाको मासु	६४६६.०७	४५२६	२४८९३०.००
१२	बङ्गुरको मासु	४७६	३५६	१०१६०.००

१३	गाई/भैसीको दुध लि.	१९५५६००	१३६२५३०	८८५६४.४५
जम्मा मूल्य रु. (हजारमा)				७२४२७९.४४

(ख)स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमका सम्भाग अनुसार उपलब्धी विवरण

१ जलवायु स्मार्ट

यस अन्तर्गत प्रत्येक स्मार्ट कृषि गाउँमा कृषकहरुलाई उपयुक्त कृषि सूचना र नविनतम प्रविधि जानकारी गराउने उद्देश्य अनुरूप ६१ वटा सूचना केन्द्रहरु स्थापना गरिएको छ। जसमा कार्यालयमा आवश्यक फर्निचर (टेबल कुर्चि दराज), कम्प्युटर, प्रिन्टर तथा अन्य व्यवस्था मिलाई कार्यालय संचालन तथा कृषकहरुलाई सेवा दिईएको छ। सूचना केन्द्रमा इन्टरनेट जडान गरिएको हुँदा मासिक २०-२५ जना कृषकहरुले समेत इन्टरनेटबाट र उपलब्ध ज्ञानमूलक पुस्तकबाट पनि प्राविधिक जानकारी लिने काम पनि भइरहेको छ। यस्ता सूचना केन्द्र सबै स्थायी भवनमा नभई केहि भाडामा पनि छन् । सूचना केन्द्र सञ्चालन तथा व्यवस्थापन एवं सम्बन्धित कार्यालयसँग समन्वयको काम गर्न सहजकर्ताको समेत व्यवस्थापन भएको छ । तापनि यस अनुसार सहजकर्ताको परिचालनमा केहि कमि चाहिँ भएको देखिन्छ।

		
स्मार्ट कृषि गाउँ (बाखा) कार्यक्रम तिलोत्तमा न.पा.-६ को सूचना केन्द्र	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम देवदह न.पा.-९ को सूचना केन्द्र	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम वाणगंगा कपिलवस्तुको सूचना केन्द्रका सामाग्रीहरु

यसैगरी यसै अन्तर्गत जलवायु अनुकूलन प्रविधिको प्रयोग अन्तर्गत सुख्खा डुबान सहन सक्ने धानको प्रयोग, विभिन्न बालीका उन्नत तथा नेपाली हाइब्रिड जातका बीउहरु तथा उन्नत नश्वहरुको बोका र राँगो खरिद गरी प्रयोग गर्न सहयोग गरीएको छ। जसले गर्दा कृषकहरुलाई जलवायु परिवर्तनसँग जुध्न अनुकूलन हुने भएकाले

उत्पादनमा बृद्धि समेत हासिल गर्न मद्दत पुगेको छ। नश्व सुधारका लागि कार्यक्रम मार्फत विभिन्न स्मार्ट कृषि गाउँहरूमा १५८ वटा उन्नत बोका र ३ वटा उन्नत राँगो/विर वितरण भएको छ।

(२) सिँचाई स्मार्ट

समग्रमा कार्यक्रम मार्फत सिँचाई क्षेत्रमा धेरै राम्रो काम भएको पाइएको छ। कृषि बालीको उत्पादन तथा पशुपंछीका लागि घाँस उत्पादनका लागि सिँचाईको अत्यावश्यक हुने हुँदा सिँचाई सूनिश्चित गर्नका लागि तपसिल बमोजिमका सामग्रीहरू खरिद तथा निर्माणका कामहरू भएका छन्। र केहिमा कृषि मिटर जडान गर्ने काम भएका छन् भने सूक्ष्म सिँचाई प्रविधिको प्रयोग भएको छ।

तालिका १२ : हालसम्म सञ्चालित सिँचाई योजनाहरूको विवरण

विवरण	परिमाण	विवरण	परिमाण	विवरण	परिमाण	विवरण	परिमाण
सिँचाई पोखरी	४२ वटा	डेलिभेरी पाइप के.जि.	४४८५	हजारी	३१९ थान	सेक्सन पाइप फिट	२२०
पुरानो पोखरी ढलान	९ वटा	कूलो मर्मत	१०८० मि.	पानी तान्ने मोटर	११४ थान	स्प्रिङ्गलर सेट	२० थान
सिँचाई पाइप मि.	३३३१५	कुलो निर्माण	३६१६ मि.	पम्पसेट	१६९ थान		
लिफ्ट सिँचाई	१ वटा	थोपा सिँचाई सेट	१९६ थान	हिल टंकी	६९ वटा		
बोरिङ्ग (स्यालो/डिप)	८८ वटा	कृषि मिटर जडान	१४ थान	प्लाष्टिक पोखरी	२ वटा		

		
स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, लुङ्ग्री गा.पा.मा सिमेन्टेड पोखरी निर्माण	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, लुम्बिनी सांस्कृतिक न.पा.-९, रुपन्देहीमा पम्पबाट सिँचाई	स्मार्ट कृषि गाँउ कार्यक्रम तिनाउ गा.पा.-२ झ्याङ्गलामा पक्कि कुल निर्माण

(३) प्रविधि स्मार्ट

प्रविधि स्मार्टमा विभिन्न नविनतम तथा आधुनिक प्रविधि प्रयोग गरी कृषि तथा पशुपंछी जन्य बाली वस्तुको उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने कामहरू भएका छन् । मल्विङ्ग प्लाष्टिकको प्रयोग, विरुवा उत्पादनका लागि नर्सरी ट्रे र कोकोपिटको प्रयोग, कृष्याकलापहरू विस्तार भएको छ। विभिन्न किसिमको यन्त्र/उपकरण/मेशिन जस्तै दाना बनाउने मेशिन, मिनि/पावर टिलर, कल्टिभेटर, रोटोभेटर, चार्जर स्प्रेयरको प्रयोग भएको छ। केहि कष्टम हायरिङ्ग सेन्टर बनेका छन् जसले कृषि बालीको उत्पादन लागत घटाउन सहयोग भएको छ।

तालिका १३: यान्त्रिकरण वृद्धिका लागि यन्त्र/उपकरण खरिद तथा वितरण

विवरण	परिमाण	विवरण	परिमाण	विवरण	परिमाण
मिनि/पावर टिलर	२६५ थान	ट्र्याक्टरको ट्रली	१ थान	दाना बनाउने मेशिन	१८२ वटा
ज्याप सिडर	२९६ थान	मकै छोडाउने मेशिन	८ थान	च्याफकटर	२३५ थान
रोटोभेटर	७ थान	सिलपोलिन प्लाष्टिक (९० GSM)	१६ थान	साइलेज/भुसा बनाउने मेशिन	४ थान
कल्टीभेटर	१ थान	ट्र्याक्टर	४ थान	मिल्क क्यान	५७ थान
रिपर	२० थान	थ्रेसर	६ थान	स्टिलको दुध दुहुने बाल्टि	७० थान

सोलार ड्रायर	१ थान	कष्टम हायरिङ्ग सेन्टर	५ वटा	घाँस काट्ने मेसिन	४ थान
स्प्रे टंकी	२७६ थान	कम्बाइन मिल	१ थान	automatic drinker	२ थान
धान निफन्ने ई./हाते पंखा	३ थान	स्प्रेयर	३५७ थान	मल्चीङ्ग प्लाष्टिक	२०५ रोल

		
शुक्रबार स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम घोरहीको कष्टम हायरिङ्ग सेन्टर	धोबिया स्मार्ट गाँउ कार्यक्रम बारबर्दिया-५ बर्दियामा रेटाभेटरको प्रयोग	सन्धिखर्क स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सन्धिखर्क १ र २मा मिनि टिलर वितरण
		
स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, गेरुवा गा.पा-०४, गोकला, को दाना बनाउने मेशिन	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम बामरुक मालारानी गा.पा.- ७मा पिस्ने मिल	जुमाराङ्गसी स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम परिवर्तन गा.पा., रोल्पामा ज्याब पलान्टर वितरणका लागि

संरचना तथा केन्द्र निर्माण

बाँसको टनेल तथा संरक्षित संरचनामा खेती गर्ने, सुधारिएको खोर निर्माण, घाँसको श्रोत केन्द्र स्थापना, कृत्रिम नक्षत्र केन्द्र स्थापना, जस्ता कृयाकलापहरु भएका छन्।

तालिका १४ : कार्यक्रमबाट निर्मित संरचना तथा केन्द्रहरु

बाँसको टनेल	फिक्स टनेल	ग्रीन नेट हाउस	कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र	नक्ष सुधार केन्द्र	open yard with biosecurity	नमूना खोर निर्माण
३२८ वटा	५४ वटा	३० वटा	८ वटा	१० वटा	७० वटा	८५ वटा

		
स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, तिनाउ गा.पा.-२ पाल्पामा सङ्कलन केन्द्र	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम भूमिकास्थान न.पा.-३ मा प्लाष्टिक मल्चको प्रयोग	घोडागाउँ स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, सुनिलस्मृति गा.पा.मा बाँसको टनेल
		
कृत्रिम गर्भाधान केन्द्र तिनघरुवा स्मा.कृ.गा. का. बर्दिया	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, गुलरिया नगरपालिका ४ तुलसीपुर बर्दियामा नमूना खोर निर्माण	भेडा स्मार्ट गाँउ कार्यक्रम, भूमे गा.पा.१ लुकुममा बनेको भेडीगोठ

प्राविधिक सेवा विस्तार

यसै गरी बालीगत उन्नतका विउहरुको गर्ने प्राविधि कृषकमा विकास गरिएको छ । धान तथा मकैको क्षेत्रमा विदेशी हाइब्रिड जातलाई प्रतिस्थापन गर्दै नेपाली जातको हाइब्रिड बिउ प्रयोग गर्न प्रोत्साहन गरिएको छ । पशुपंछीमा भ्याक्सिन सेवा दिने काम भएका छन् भने बीमाका लागि आवश्यक सहजिकरणको पनि काम भएका छन्। आ.व. २०७८/७९ मा १२९०६ वटा पशुहरुमा पिपिआर खोप, २८९६ पशुहरुमा खोरेत रोगको खोप र १९२ पन्छीहरुमा रानीखेत खोप कार्यक्रम मार्फत लगाइएको थियो।

शुक्रबार स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम घोरहीमा तरकारी बीउ तथा सामग्री वितरण

दोगहरी कृषि स्मार्ट गाँउ कार्यक्रम, सि.न.न.पा-१०, दोगहरी, रुपन्देहीमा तरकारी उत्पादन

(४) पोषकतत्व स्मार्ट

दिगो भू-व्यवस्थापनका लागि माटोमा जैविक तथा प्राङ्गारिक मलको प्रयोग बढाउने काम बढाइएको छ। माटो परिक्षण शिविर सञ्चालन गरी माटो उर्वराशक्ति व्यवस्थापनका लागि एकीकृत बाली तथा खाद्यतत्व व्यवस्थापन (ढैंचाको प्रयोग, सूक्ष्म तत्वको प्रयोग), माटोमा कार्बन सञ्चितिकरण गर्ने खेती पद्धतीको प्रयोग सम्बन्धी जनचेतना कार्यक्रम तथा तालिमहरु सञ्चालन भएको छ। त्यसै गरी भकारो सुधार तथा गोठ सुधारका कामहरु सञ्चालन भएर मूत्र प्रयोगलाई बढाइएको छ। वैज्ञानिक पशु आहारा व्यवस्थापनका लागि १८२ वटा दाना बनाउने मेशिन वितरण र २ वटा दाना उद्योग स्थापना समेत भएको छ । यसै अन्तर्गत १५ वटा घाँसको श्रोत केन्द्रहरु स्थापना गरिएको छ । डाँले घाँसहरु जस्तै इपिल-इपिल, बकाइनो, बडहर, किम्मु, दब्दबे, कोइरालो, आदिका विरुवा तथा बहुवर्षिय घाँसहरु जस्तै नेपियर, पारा, आदिका रोपणका कामहरु भएका छन्

। यसै गरी साइलेज उत्पादन तथा प्रयोग, मिनेरल ब्लकको प्रयोग गरी पशुपालन पोषकतत्व स्मार्ट अन्तर्गत संचालनमा आएका छन्।

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, गेरुवा गा.पा.-०४, गोकला, पशु आहाराका लागि एजेला

शुक्रबार स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम घोरहीको भकारो सुधार कार्यक्रम

ऐचावल स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, गैडहवा गा.पा.-७, रुपन्देहीमा हरियो मलको लागि ढैंचा खेती

स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम बर्दियामा माटो परीक्षण कार्यक्रम

(५) बजार स्मार्ट

बजार स्मार्ट अन्तर्गत बजारिकरणका लागि पशुपंछीतर्फ आवश्यक सङ्कलन केन्द्र निर्माण, बजारिकरणका मिल्क क्यान वितरण, २ वटा ढुवानी साधन, ३६ वटा वेयिङ्ग मेशिन, १३ वटा मासु पलस स्थापना, १ वटा डिफ्रिज खरिद तथा वितरणका कृयाकलापहरूमा सहजिकरण गरिएको छ । यसै गरी कृषि तर्फ तरकारीको बजारिकरणका तरकारी तौलने र बिक्रि गर्न सहज होस् भन्नका लागि भूगोल हेरी क्रेट तथा डिजिटल काँटा

वितरण गरिएको जसबाट कृषकहरूले आफ्नो उत्पादन सजिलै जोखेर संकलन केन्द्रसम्म ल्याउन सहजीकरण भएको छ। त्यसैगरी खाद्यान्न बजारिकरणका लागि बोरा खरिद, त्यसै आलुको बिउ भण्डारणका लागि बोरा खरिद, महको लेभलिंग गरी प्याकेजिङमा सहयोग, ३ वटा रुकुम पूर्वमा सेलार स्टोर निर्माण जस्ता कृषकलापहरू सञ्चालन भएका छन्।

		
<p>स्मार्ट.कृ.गा.का. तिलोत्तमामा तरकारी ढुवानी साधनमा सहयोग</p>	<p>स्मार्ट.कृ.गा.का. भूमे गा.पा.मा सुन्तला भण्डारणका लागि सेलार स्टोर</p>	<p>स्मार्टकृषि गाउँ गंगादेव-३,रोल्पामा स्याउ ढुवानीका लागि कार्टुन सहयोग</p>
		
<p>बुढागाउँस्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम त्रिवेणी गा.पा.मा टमाटर ढुवानीका लागि क्रेट सहयोग</p>	<p>स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सालझण्डी रुपन्देहीको सञ्चालनमा रहेको दाना उद्योग</p>	<p>स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम, गेरुवा गा.पा-०४, गोकलामा राखिएको डिप फ्रिज</p>

(६) अन्तर सम्बन्धित विषय

यस अन्तर्गत कार्यक्रम सार्वजनिकीकरण र लेखा परीक्षण, सहजकर्ताको पारिश्रमिक तथा प्रगती पुस्तिका प्रकाशन, विभिन्न शिर्षकमा तालिमहरू सञ्चालन गर्ने कामहरू भएको छ। उत्कृष्ट कृषकलाई पुरस्कृत गरिएकोले कृषकहरू माझ हौसला बृदी भइ कृषि उत्पादन बृदी भएको छ। बीमा तथा माटो सम्बन्धि गोष्ठी सम्पन्न गरि कृषकहरूलाई बाली बिमा तथा दिगो माटो व्यवस्थापन पद्धतिको जानकारी दिइएको छ। सहजकर्ता

पारिश्रमिक दीइएकोले कार्यक्रम संचालन गर्न सजिलो भएको छ। बालीगत विभिन्न बालीको स्थलगत तालिमले कृषकलाई सानो सानो व्यवस्थापनका त्रुटिमा सुधार गर्न सहयोग पुगेको छ।

लोहरौला स्मार्ट कृषि गाउँ कृष्णनगर न.पा.-८ मा उत्कृष्ट कृषक पुरस्कार वितरण कार्यक्रम

सौरहा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कपिवस्तु न.पा.-१२ मा कार्यक्रमको सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रम

समग्रमा हेर्दा सबै सम्भागमा राम्रो काम भएको र विशेषतः कृषि तर्फ सिँचाई सम्भागमा धेरै राम्रो काम भएको देखिन्छ भने पशुपंछी तर्फ नमुना गोठ/खोर निर्माणमा राम्रो काम भई सुरक्षित र स्वस्थ दुध/मासु उत्पादन सूनश्चित गरिएको छ । अन्य सबै काम राम्रो भएर पनि हाम्रो कामहरुको उपलब्धीहरुको प्रतिवेदन तयारीमा अझै ध्यान पुगेको छैन । उपलब्धी प्रतिवेदन नै नपठाउने भेटेरीनरी अस्पताल तथा पशु सेवा विज्ञ केन्द्र, बाँके र एकिकृत कृषि तथा पशुपंछी विकास कार्यालय, प्युठानको उपलब्धी अझ समावेश गर्न सकिएको छैन ।

कार्यक्रम सञ्चालनका क्रममा देखिएको समस्या तथा समाधानका लागि गरिएका प्रयासहरू

तालिका १५ : कार्यक्रम सञ्चालन समस्या तथा समाधानका उपायहरू

क्र.सं.	समस्या	समाधानका लागि गरिएका प्रयासहरू
१	२ देखि ४ वटा सम्म टोल वा गाउँ मिलेर सञ्चालन भएको स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमको कार्यविधि बमोजिम हस्तान्तरणका लागि कृषि समुह/सहकारी/स्रोत केन्द्र आदि संस्था विकास क्षमता अभिवृद्धि हुँदै गरेकोले समयमा दर्ता हुन कठिनाई भएको ।	कार्यक्रम हस्तान्तरण कार्यविधि बमोजिम अनिवार्य शर्त हो। त्यसैले कृषि समुह/सहकारी/स्रोत केन्द्र/ समूहिक फर्मको रूपमा विकास गरिएको संस्थामा हस्तान्तरण गर्ने प्रावधान अनुसार कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिलाई दायित्व/जिम्मेवारी बोध हुने गरी जिल्लास्थित कार्यालयबाट सहजिकरण गराइएको ।
२	कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिले लिएको स्थायी लेखा नम्बर कार्यविधि बमोजिम कृषि समुह/ सहकारी/स्रोत केन्द्र आदि संस्थामा रूपान्तरण भई जाँदा उही स्थायी लेखा नम्बर प्रयोग गर्न मिल्नेमा अन्योल भएको ।	एक पटक लिइसकेको स्थायी लेखा नम्बर खारेज नहुने भएकाले अर्को संस्थामा रूपान्तरण हुँदा पुरानै समितिलाई रूपान्तरण गरिएको निर्णय गरी स्थायी लेखा नम्बरमा उल्लिखित संस्थाको नाम संशोधन गर्न सकिने वा नयाँ स्थायी लेखा नम्बर लिन सकिने जानकारी गराइएको ।
३	कार्यक्रमको तथ्याङ्क तथा उपलब्धी अभिलेखीकरणमा समस्या	सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिले तथ्याङ्क तथा उपलब्धी अभिलेखीकरण गर्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने कार्यालयले समन्वय गर्ने र सम्बन्धित स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन समितिका जिम्मेवार व्यक्तिहरू सँग छलफल गरी तथ्याङ्क सङ्कलन गरी सम्बन्धित निकायमा पठाउन र

		समितिमा खरिद भएका सामग्रीको अनिवार्य दाखिला गर्ने प्रणाली विकास गर्न सहजिकरण गरिएको।
४	बेरुजु लेखिएका स्मार्ट कार्यक्रमबाट रकम दाखिला गराउन असहज	बेरुजु देखिएका स्मार्टको हकमा बेरुजु दाखिला गर्नुपर्ने शर्तमा मात्र कार्यक्रम सञ्चालन गराउनु पर्ने।
५	स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम ४ वर्ष निरन्तर कार्यान्वयन पश्चात हस्तान्तरण गर्ने व्यवस्था भएको र केहि कार्यक्रम चौथौं वर्षसम्म सञ्चालन नभएको तथा तोकिएको सूचकमा ५० प्रतिशत प्रगती हासिल गर्न नसकेका कार्यक्रमहरूलाई रद्द गर्न सकिने प्रावधान भएको तर विचैमा रद्द गरिएको कार्यक्रमहरूलाई हस्तान्तरण गर्ने स्पष्ट व्यवस्था नरहेको।	कार्यविधि बमोजिम केहि वर्ष सञ्चालन भएका तर ५० प्रतिशत भन्दा कम प्रगती गरी ४ वर्ष नपुगि विचमै रद्द गरिएका र चौथौं वर्षसम्म सञ्चालनमै नआएका स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रमलाई हस्तान्तरण गर्ने व्यवस्था कार्यविधिबाटै बनाउनु पर्ने र जसका लागि सम्बन्धित मन्त्रालयबाट संशोधन प्रस्ताव सहित पठाइएकोमा निर्णय प्रकृत्यामा रहेको।

भाग-५
सफलताको कथा

स्मार्ट कृषिले बनायो व्यवसायिक बाखा पालक कृषक

गेरुवा गा.पा-०४, गोकला तिनघैरुवाकी ३५ वर्षीय मिना चौधरी बाखापालक किसान हुन। प्राथमिक तहसम्म मात्र अध्ययन गरेकी उनलाई कसरी रोजगारी पाउ भन्ने चिन्ता छैन। लगानीको वातावरण नहुँदा उनी जस्ता युवा रोजगारीका लागि दैनिक भौतारिँएको हामीसँग प्रशस्त उदाहरण रहेको छन्। तर उनी भने घर बसेर लाखौं कमाउछिन् । कारण, उनको लगनशीलता र मिहिनेत हो। समयमै मैले व्यवसाय गर्नुपर्छ भन्ने बुझेर काम

तस्वीर: मिना चौधरीले कार्यक्रमबाट गेरुवा गा.पा-०४, गोकला तिनघैरुवामा बनाएको बाखाखोर

पनि सुरु गरेको उनी भन्छिन्- “यदि व्यवसाय नगरेको भए, आज पनि रोजगारी खोज्नेको भिडमा म पनि हुन्थे र अरु जस्तै विदेशी नोकरीका लागि जान्थे होला। तर आज मलाई रोजगारीको लागि भौतारिनु परेको छैन भने साँझ बिहानको छाक कसरी टारौं भन्ने चिन्ता पनि छैन। किन भने मैले समयमै बाखापालन व्यवसाय सुरु गरे र आज यसैबाट आएको आम्दानीले गुजारा चलेको छ।”

अन्य व्यवसाय भन्दा बाखापालनबाट राम्रो आम्दानी हुने तथा बजारमा मासुको माग अत्यधिक बढ्दै गएपछि बाखापालन पेशा नै व्यवसायको रूपमा गर्ने हेतुले यस क्षेत्रमा जोडिएकी उनी यस भन्दा पहिले परम्परागत ढङ्गले बाखा व्यवसाय गर्थिन् । जसले उनको व्यवसाय घाटा नै नभए पनि आम्दानी धेरै थिएन। उनको गाउँमा जब बाखा स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन भयो तब उनको व्यवसाय तथा काम गर्ने इच्छाशक्तिलाई झन् बल पुग्यो र कार्यक्रमले उनको व्यवसायमा ठुलो मद्दत पुर्यायो । स्मार्ट कृषिगाउँ कार्यक्रमबाट उनले तालिम पाए सँगसँगै बाखाको खोर निर्माणको लागि पिल्लर, टिन, तारजाली तथा उन्नत जातको बोका, साथै बाखा सम्बन्धि औषधी तथा डाक्टरको सेवा, घाँसको बीउमा सहयोग पाए पश्चात उनको व्यवसाय फस्टाउँदै गएकोले उनले खुसी व्यक्त गर्दै भन्छिन्- “यसले मेरो

व्यवसायमा उत्साह मात्र थपेन, आम्दानी समेत बढायो ।” उनी उही लगानीमा धेरै आम्दानी गरेको र व्यवस्थापन खर्च समेत कम हुने गरेको बताउछिन् । अहिले आधुनिक रूपमा बाखापालन गर्दै गरेकी उनले यसलाई अझ थप व्यवस्थित र ठूलो फार्मको रूपमा विकास गर्ने लक्ष्य लिएकी छन्।

सीता खनाल बनिन महिला उद्यमी

२०५६ सालमा छत्रकोट गाउँपालिका वडा नं १ हुँगामा विवाह गरेर आएको केहि महिनामा श्रीमान् वैदेशिक रोजगारीमा गएपछि आफु सामान्य गृहणी भएर वस्तु भएको सिता खनालले घरजग्गामा निर्वाहमुखी खेतीमा आबद्ध हुनुभयो। उहाँका श्रीमान् धन कमाउने आशामा वैदेशिक रोजगारीको क्रममा जादा धेरै दुःख भयो र घर चलाउन पनि ग्राहो भयो। सोचेजस्तो नभएकाले कसैले ऋण पनि नदिँदा घर चालउन पनि उहाँ गाह्रो हुन्थ्यो। श्रीमान् वैदेशिक रोजगारीबाट स्वदेश फर्किएपछि खनाल दम्पतिले व्यावसायिक तरकारी खेतीमा लाग्ने निर्णय लिनु भयो र सोहि अनुरूप २०६८ सालबाट सिता खनालको व्यवसायिक कृषिमा आफ्नो बाटो सुरु गर्नुभयो र विशेषतः सीता खनाल यसैमा बढि संलग्न भई कृषि महिला उद्यमीको रूपमा उदय हुँदै जानु भयो। अहिले व्यवसायिक तरकारी खेतीमा लागेपछि वार्षिक दश लाख सम्म आम्दानी गर्ने खनालले तिनै ऋण नदिएकाहरू पनि आफूसँग ऋण माग्ने आउने बताउनुहुन्छ।

प्रमुख रूपमा टमाटर खेती गरेकी खनाल हाल १० रोपनी क्षेत्रफलमा टमाटर खेती गर्नु भएको छ। स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम सञ्चालन हुनु भन्दा पहिले परम्परागत तरकारी खेती गरेकी खनाल हाल आधुनिक, व्यवसायिक तथा वैज्ञानिक खेती प्रणालीमा आबद्ध रहेको बताउनुहुन्छ। अर्को रोचक कुरा त

तस्वीर: छत्रकोट गाउँपालिका वडा नं १ मा सीता खनालको तरकारी खेती

के छ भने उहाँले तरकारी खेती मात्र गरेर एक छोरीलाई स्नातक सम्म पढाउनु भएको छ भने अर्को छोरीलाई कक्षा १२ सम्म पढाएको र छोरालाई पनि पढाइ केही बचत समेत गरेको उहाँ बताउनु हुन्छ। उहाँ भन्नु हुन्छ- “सरकारले हामीलाई मल बीउ समयमा उपलब्ध गराउन सके हामीलाई झन उत्साहित हुन्थ्यौ।” महिला उद्यमी सिता खनाले “हाम्रो उत्पादन अनुसारको मुल्य हुन्न, तरकारी सबै छिमेकी देश भारतबाट आउँछ, हाम्रो वारी खेतमा नै कुहेर जान्छ, हामीलाई बजारको पहुँच हुनु पर्यो।” पनि भन्नुभयो। हामीले उहाँलाई श्रीमान विदेशबाट फर्के पछि फेरी विदेश जाने सल्लाह दिनु भएन भनेर सोधदा उहाँ रिसाउन्दै भन्नुहुन्छ-“ किन जाने विदेश? दुःख पाउन, यहाँ नै छ त विदेश भन्दा बढि कमाइ। के विदेशमा पैशाको वुटा छ र ? टिपेर ल्याउन। दुख गर्ने हो, त्यही दुख नेपालकै माटोमा गरे घरपरिवारसँग बसेर घरकै स्वस्थ खाना खाएर यही मज्जाले घर खर्च निकालेर केहि बचत समेत गर्न सकिन्छ।” उहाँ महिला भएर समेत यस्तो उदारहण योग्य काम गरेको साथै उहाँले आम कृषक वा नेपालीले आफ्नै देशको माटोमा महेनत गरेमा कसैले विदेश जानु नपर्ने समेत ठोकुवा गर्नु हुन्छ।

लुम्बिनी प्रदेश सरकार
कृषि तथा भूमि व्यवस्था मन्त्रालय
स्मार्ट कृषि गाउँ कार्यक्रम कार्यान्वयन एकाई
राप्ती उपत्यका (देउखुरी), नेपाल
वेबसाइट: www.molmac.lumbini.gov.np
इमेल: sav.ministry2075@gmail.com